
Het belang van sociale netwerken voor de psychologische integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers uit Eritrea

Eindversie Masterthesis

25 augustus 2015

UNIVERSITEIT UTRECHT

*Multiculturalisme in Vergelijkend Perspectief
Algemene Sociale Wetenschappen*



STUDENT: ANNEKE BOER

STUDENTNUMMER: 4132149

DOCENTBEGELEIDSTER: BORJA MARTINOVIC

TOT STAND GEKOMEN MET MEDEWERKING VAN:
HET CENTRAAL ORGAAN OPVANG ASIELZOEKERS (COA),
GEVESTIGD TE DRONTEN

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord	3
2.	Samenvatting	4
3.	Introductie	5
3.1.	Probleemstelling.....	6
3.2.	Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	7
3.3.	Theoretisch kader	7
3.3.1.	Resettlement en het acculturatieproces.....	7
3.3.2.	De invloed van sociale integratie voor psychologische integratie	9
3.3.3.	Het belang van sociale netwerken voor de AMA's	10
4.	Methode	14
5.	Resultaten	16
5.1.	Achtergrond gegevens.....	16
5.2.	Psychologische Integratie	16
5.3.	Gemis van familie uit het thuisland	18
5.4.	Contact met Nederlanders	20
5.5.	Contact met de etnische groep	22
6.	Discussie en conclusie.....	25
6.1.	Discussie	25
6.2.	Beperkingen en aanbevelingen.....	28
6.3.	Conclusie	30
7.	Referenties.....	32
8.	Appendix	36
I	Topic lijst semigestructureerd interview	36

1. Voorwoord

Deze masterthesis is tot stand gekomen met behulp van een aantal mensen. Zij zijn erg belangrijk geweest voor dit onderzoek. Zonder hen was het onderzoek niet tot stand gekomen. Daarom wil ik allereerst deze mensen bedanken voor hun medewerking. Als eerst wil ik natuurlijk de AMA's voor hun deelname bedanken. Zonder hun medewerking had dit onderzoek niet plaats kunnen vinden. Daarnaast wil ik graag de locatiemanager van het asielzoekerscentrum, die werkzaam bij het COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers) is, bedanken. Zij heeft meteen enthousiast gereageerd, meegedacht over het onderwerp van het onderzoek en gaf mij toestemming en de mogelijkheden om de AMA's te kunnen interviewen. Tevens heb ik met de interviews veel samengewerkt met twee begeleiders van de AMA's die ook werkzaam bij het COA zijn. Ik wil hen ook graag bedanken aangezien ze de interviews tussen hun drukke werktijden door wilden plannen. Ik wil hier ook graag mijn studiegenootje Angela bedanken. Wij hebben samen dezelfde bachelor gevolgd en het eerste gedeelte van de master. Ondanks dat we allebei een andere richting in de master hebben gekozen, hebben we veel contact gehouden en heb ik al die jaren dat we studeerden veel steun aan haar gehad. Deze scriptie zie ik als een eindproduct van al deze jaren. Als laatst wil ik natuurlijk Borja Martinovic bedanken voor haar hulp. Zij was mijn begeleidster vanuit de universiteit en heeft mij in dit proces op een positieve manier gemotiveerd. Zonder haar eerlijke en kritische blik was het onderzoek nooit geworden tot wat het nu geworden is. Daarnaast verliep het contact via de mail en de bijeenkomsten ook altijd erg prettig en was ze altijd bereikbaar als ik haar nodig had.

2. Samenvatting

In dit onderzoek werd onderzocht hoe het met de psychologische integratie van de AMA's, woonachtig in het asielzoekerscentrum in Dronten, is gesteld en wat voor invloed sociale netwerken hierop hebben. Onder psychologische integratie wordt het welzijn en een eventuele *sense of belonging* met het immigratieland of de etnische identiteit bedoeld. Mensen hebben de behoefte om ergens bij te horen en vermijden uitsluiting (Branscombe, Schmitt & Harvey, 1999, p. 136-137). Uitsluiting is pijnlijk en kan leiden tot angst, depressie en een laag zelfvertrouwen. Zo kunnen immigranten die zich tussen twee culturen en in een proces van acculturatie bevinden, zogeheten *acculturatie stress* ervaren (Williams & Berry, 1991). Een *sense of belonging* met het immigratieland, maar ook met hun etnische identiteit heeft daarentegen een positieve invloed op hun welzijn (Branscombe et al., 1999; Correa-Velez, Gifford & Barnett, 2010; Smith & Silva et al., 2011). Dit is tevens van belang voor integratie als acculturatiestrategie, waarbij de migrant met de samenleving mee participeert, maar zich tevens blijft identificeren met zijn of haar etnische identiteit. Uit dit onderzoek is gebleken dat culturele en sociale integratie van belang blijken te zijn voor de psychologische integratie van de AMA's. Dit ligt in lijn met het assimilatiemodel van Gordon (1964). Onder culturele integratie wordt het overnemen van de taal verstaan en onder sociale integratie contacten en relaties met burgers van het immigratieland. Echter, het is volgens het contacttheorie tevens van belang dat de AMA's mogelijkheden hebben om contacten met Nederlanders aan te kunnen gaan. De AMA's lijken op dit moment gesegregeerd te zijn en hebben nog niet zoveel contact met Nederlanders. Ze gaan namelijk niet naar school met Nederlandse kinderen en ze beheersen de Nederlandse taal nog niet zo goed. Daarnaast gaan de AMA's voornamelijk met Eritreeërs om aangezien er een grote groep Eritreeërs op het AZC in Dronten verblijven en ze dezelfde taal delen wat de communicatie vergemakkelijkt. Het is echter van belang dat als de AMA's het asielzoekerscentrum verlaten ze meer mogelijkheden zullen hebben en blijven behouden om contact met Nederlanders aan te kunnen gaan. Daarnaast is het van belang dat ze geen discriminatie zullen ervaren zodat dit het contact met Nederlanders niet demotiveert. De AMA's hebben namelijk de intenties om in Nederland te blijven wonen, contacten met Nederlanders aan te gaan en wat van hun leven te maken.

3. Introductie

Volgens Grillo (2003; 2006) is er in Nederland een *backlash against difference* en een *cultural anxiety* (Grillo 2003;2006) zichtbaar waarbij culturele diversiteit niet wordt gewaardeerd en migranten worden gezien als een probleem en een gevaar voor de nationale identiteit (Malkki, 1992; Vertovec, 2011). Deze bewegingen komen onder andere voort uit de vele kritieken op het multiculturele beleid. Teveel nadruk op verschil zou de integratie van migranten belemmeren en juist zorgen voor segregatie in plaats van integratie waardoor de sociale cohesie van de samenleving wordt aangetast. Een gevolg is dat het beleid ten opzichte van culturele diversiteit sterk gericht is op het integreren in een nationale identiteit (Rattansi 2011). Dit wordt gezien als de voorwaarde voor loyaliteit aan en sociale cohesie van de natiestaat. Echter, instanties die te maken hebben met immigranten en culturele diversiteit staan voor verscheidene uitdagingen aangezien er volgens Vertovec (2008) in West-Europa sprake is van *super-diversity*. Dit houdt in dat er de laatste jaren niet alleen een stijging van het aantal immigranten heeft plaats gevonden, maar dat de aard en herkomst van deze stromen ook zeer uiteenlopen. Zo was er in het verleden voornamelijk sprake van postkoloniale migranten, maar zijn er tegenwoordig ook veel migranten die voor het werk migreren of vluchtelingen uit diverse landen die asiel aanvragen.

Nederland kent ook een grotere toestroom van vluchtelingen. Volgens de Integratie en Naturalisatie Dienst (2014) zijn er in 2014 opvallend veel vluchtelingen uit Eritrea naar Nederland gekomen. Vooral in de maanden april en mei zien we twee grote pieken. Naar aanleiding van de toenemende stroom Eritrese asielzoekers heeft de voormalig staatssecretaris van het ministerie van Veiligheid en Justitie, Fred van Teeven (2014) een kamerbrief over de stand van zaken over deze asielinstroom ingediend. Hierin staat beschreven dat er in Eritrea al jaren sprake is van een totalitair regime zonder persvrijheid, politieke vrijheid en godsdienstvrijheid. Tevens zijn Eritreeërs in de leeftijd van 18 tot 50 jaar dienstplichtig en ontduiking van deze plicht wordt veelal streng bestraft. Het komt vaak voor dat autoriteiten straffen zonder enige vorm van proces en in de gevangenissen vinden mensenrechtenschendingen, zoals martelingen plaats. Daarnaast is het een misdrijf voor Eritreeërs om zonder toestemming het land te verlaten.

Tussen deze grote groep Eritreeërs bevinden zich relatief veel alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMVer's). Deze jongeren worden als zij in Nederland aankomen, gehuisvest in asielzoekerscentra (AZC) waar zij hun asielprocedure moeten afwachten op een vluchtelingenstatus. Zij worden daarom ook wel alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) genoemd. AMA's zijn kinderen onder de 18 jaar die gescheiden zijn van hun beide ouders en/of verzorgers (Kohli, 2011). In het AZC in Dronten woont een groep van ongeveer 80 van deze AMA's. Volgens de medewerkers zijn de AMA's erg intern gericht, waardoor de medewerkers dit een ongrijpbare groep vindt. De AMA's zijn rond de 17 jaar oud en nog maar ongeveer een half jaar tot een jaar geleden in Nederland gearriveerd. De medewerkers van het AZC merken dat de jongeren een angstige jeugd in hun herkomstland en reis achter de rug hebben en nu eindelijk tot rust kunnen komen. Volgens Goodman (2004) en Wernesjo (2011) worden AMA's gezien als een kwetsbare doelgroep. Zij leven vaker in angst, kunnen zich minder goed aanpassen en hebben een grotere kans op gedragsproblemen en depressies dan asielzoekerskinderen die gemigreerd zijn met hun ouders. Tevens wordt er volgens hen in voorgaande studies over AMA's vooral gekeken naar de invloed van traumatische ervaringen in het thuisland op hun welzijn terwijl de uitdagingen en condities die zij in het nieuwe immigratieland tegenkomen tevens van belang zijn voor het welzijn van de jongeren. Hierdoor worden de AMA's bestudeerd als een aparte groep en buiten de samenleving geplaatst terwijl ze moeten worden gezien als een groep die onderdeel is van de samenleving. Daarom zal in deze studie de ervaringen en het perspectief van de AMA's zelf over hun situatie in het aankomstland worden onderzocht.

3.1. Probleemstelling

Volgens Beirens, Hughes, Hek & Spicer (2007) bevorderen sociale netwerken van immigranten hun integratie in het gastland. Daarom zal het doel van dit onderzoek zijn om door middel van semi-gestructureerde interviews, inzicht te krijgen in het belang van sociale netwerken voor de psychologische integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) uit Eritrea, die asiel aanvragen in Nederland en gehuisvest zijn in het asielzoekerscentrum van Dronten. Onder psychologische integratie wordt in dit onderzoek het welzijn van de AMA's en het hebben en eventueel creëren van een *sense of belonging* bedoeld.

Volgens de *social identity theory* van Tajfel en Turner (1986) zijn mensen niet alleen unieke individuen, maar behoren ze tot vele categorieën en groepen. Dit wordt ook wel *belonging* genoemd (Yuval-Davis, 2006) en kan een gevolg zijn van zelf-identificatie, waarbij de sociale identiteit wordt gezien als een individuele keuze of identificatie door anderen waarbij het individu door anderen een bepaalde identiteit wordt opgelegd. *Belonging* is namelijk een dynamisch proces dat afhankelijk is van een bepaalde context en wordt beïnvloed door aanwezige machtsrelaties in een gemeenschap of samenleving. Mensen hebben de behoefte om ergens bij te horen en vermijden uitsluiting (Branscombe, Schmitt & Harvey, 1999). Uitsluiting is pijnlijk en kan leiden tot angst, depressie en een laag zelfvertrouwen. Dit geldt ook voor afwijzing door de meerderheid die is gebaseerd op culturele vervreemding. Zo kunnen immigranten die zich tussen twee culturen en in een proces van acculturatie bevinden, zogeheten *acculturatie stress* ervaren (Williams & Berry, 1991). Deze stress kan een negatieve invloed op hun psychologische welzijn hebben waardoor ze angst, depressies, gevoelens van vervreemding en uitsluiting kunnen ervaren. Een *sense of belonging* met het gastland heeft daarentegen een positieve invloed op hun welzijn. Dit geldt ook voor jonge vluchtelingen die zich in hun aankomstland willen vestigen (Correa-Velez, Gifford & Barnett, 2010). Daarnaast draagt een *sense of belonging* met de etnische groep ook bij aan een betere welzijn van de migranten (Branscombe et al., 1999; Smith & Silva et al., 2011). Voor een goede integratie is het echter van belang dat een migrant een *sense of belonging* met het immigratieland ontwikkeld en een *sense of belonging* met de etnische identiteit blijft houden. Uiteindelijk zijn voor deze *senses of belonging* sociale netwerken van belang. Daarom zal er in dit onderzoek worden gekeken naar het belang van sociale netwerken. Sociale netwerken die voor AMA's van belang zijn, is in eerste instantie het netwerk dat ze missen, namelijk hun ouders, familie en vrienden die eventueel zijn omgekomen of zijn achtergebleven in het thuisland. Aanwezigheid van de ouders blijkt namelijk een belangrijke voorwaarde te zijn voor praktische en emotionele ondersteuning (Goodman, 2004). Ten tweede is contact met Nederlanders en eventueel een gevoel van ervaren discriminatie of racisme van de dominante groep ten opzichte van de jongeren van belang. Het derde netwerk dat wordt onderzocht, is contact met de eigen etnische groep in Nederland.

Het effect van deze sociale netwerken op het psychologische welzijn van de AMA's zal worden onderzocht aan de hand van de volgende vraagstelling: 'Welke rol spelen sociale netwerken bij de psychologische integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers afkomstig uit Eritrea, die asiel aanvragen in Nederland?' Deze vraagstelling is opgedeeld in drie deelvragen die betrekking hebben op de sociale netwerken die net zijn besproken. De eerste deelvraag onderzoekt welke rol het gemis en afwezigheid van hun familie en vrienden uit het thuisland bij het welzijn en *sense of belonging* van de jongeren speelt. De tweede deelvraag onderzoekt welke rol contact met Nederlanders bij het welzijn en *sense of belonging* van de jongeren speelt. Tot slot wordt er met de laatste deelvraag onderzocht welke rol contact met leden van de etnische groep in Nederland speelt bij het welzijn en *sense of belonging* van de jongeren.

3.2. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Uit wetenschappelijk oogpunt is dit onderzoek van belang aangezien Wernesjo (2011) pleit voor meer onderzoek met betrekking tot AMA's dat gericht is op het hebben ofwel creëren van een *sense of belonging* met het gastland. Tevens is er volgens Wernesjo (2011) nog weinig onderzoek gedaan naar de invloed van structurele condities, machtsprocessen, racisme en sociale uitsluiting in het immigratieland specifiek gericht op het welzijn en levenssituatie van alleenstaande minderjarige asielzoekers. Dus wat voor invloed hebben eventuele ervaringen van uitsluiting zoals racisme en discriminatie op deze jongeren? Daarnaast zal er kennis worden opgedaan over het belang van sociale netwerken voor de psychologische integratie, het welzijn en de *sense of belonging*, van de AMA's. Deze kennis is voornamelijk van belang voor het begrijpen van de aanpassing van immigranten aan het immigratieland, ofwel voor de condities die nodig zijn voor AMA's om voor een bepaalde strategiekeuze uit het acculturatieproces te kunnen kiezen (Berry, 1997; Snauwaert, Soenens, Vanbeselaere & Boen, 2003; Schwartz, Unger, Zamboanga, Szapocznik, 2010; Verkuyten 2014).

Naast de wetenschappelijke relevantie is het onderzoek tevens maatschappelijk relevant. De vluchtelingenstroom neemt toe en deze toename zorgt voor veel discussies omtrent deze doelgroep in het maatschappelijk debat. Daarnaast is het van belang voor beleidsmakers van de overheid en andere instellingen die zich bezig houden met vluchtelingen om te weten wat het welzijn en levenstevredenheid van alleenstaande minderjarige asielzoekers is, wat voor factoren hier invloed op hebben en wat dit voor de asielzoekers betekent. Een goed welzijn van vluchtelingen, een *sense of belonging* en sociale netwerken met het gastland zorgen namelijk voor een betere integratie en aanpassing aan het immigratieland (Beirens et al., 2007; Jasinskaja-Lathi, Liebkind, Jaakkola, & Reuter, 2006; Correa-Velez et al. 2010; Kohli, 2011).

3.3. Theoretisch kader

3.3.1. Resettlement en het acculturatieproces

Volgens McCarthy & Marks (2010) hebben de volgende drie fases van een vluchteling impact op zijn of haar welzijn, namelijk de pre-flight, flight en resettlement-fase. De pre-flight fase is het leven van de vluchteling in het thuisland en kenmerkt zich door gevaar en bedreigingen. De flight fase is de daadwerkelijke vlucht waarbij voor AMA's de scheiding met hun ouders, verzorgers en vrienden plaatsvindt. Tevens kunnen ze voor langere tijd in vluchtelingenkampen en detentiecentra hebben gezeten. Tot slot kenmerkt de resettlement-fase zich door aanpassing en acculturatie. Onder acculturatie wordt het proces verstaan waarbij mensen met verschillende culturele achtergronden zich aan elkaar proberen aan te passen (Verkuyten, 2014). De AMA's uit Eritrea, die op het AZC in Dronten verblijven, naderen deze laatste fase. Vele studies wijzen erop dat factoren en ervaringen uit de resettlement-fase, ofwel post-migratie een grotere invloed hebben op het welzijn van een vluchteling dan de voorgaande twee fases (Porter & Haslam, 2005; Correa-Velez, 2010; Laban, 2011). Zo komen de AMA's in een andere cultuur terecht met een andere taal en gebruiken dan die ze gewend zijn. Tevens missen ze de sociale steun van hun familie en vrienden uit het thuisland voor hun acculturatieproces en eventueel het verwerken van trauma's.

Het acculturatiemodel van Berry (1997) bestaat uit twee dimensies. Het gaat erom hoe mensen met verschillende culturen naar elkaar toegroeien, dit geldt voor de immigrant alsook voor de burgers van het gastland. Aan de ene kant gaat het om cultureel behoud; in hoeverre wordt de eigen culturele identiteit behouden? Aan de andere kant bevindt zich het contact met de andere groep, in dit geval met de burgers van het immigratieland. Als deze twee concepten tegenover elkaar worden gezet, kunnen er

vier strategieën worden onderscheiden namelijk: assimilatie, segregatie, marginalisatie, en integratie (Berry, 1997). Deze strategieën worden ter verduidelijking in figuur 1 weergegeven. Als individuen hun eigen culturele identiteit opzij schuiven en dagelijkse interactie hebben met de burgers van het immigratieland spreek je van assimilatie. Een andere strategie is segregatie en is juist tegenovergestelde van assimilatie waarbij de immigrant alleen oog heeft voor zijn of haar eigen etnische identiteit en contact met de andere groep vermijdt. Het kan ook zijn dat de immigrant bij geen van de groepen behoort. Dit heet marginalisatie. Tot slot betekent integratie dat de immigrant mee participeert in de samenleving van aankomst, maar tevens zijn eigen culturele identiteit behoudt. Aangezien dit onderzoek over de psychologische integratie van de AMA's gaat, zullen eerst de dimensies van integratie worden besproken.

		<i>Het belang van behoud van eigen culturele identiteit en karakteristieken</i>	
		YES	NO
<i>Het belang van relaties met de samenleving</i>	YES	<i>Integratie</i>	<i>Assimilatie</i>
	NO	<i>Segregatie</i>	<i>Marginalisatie</i>

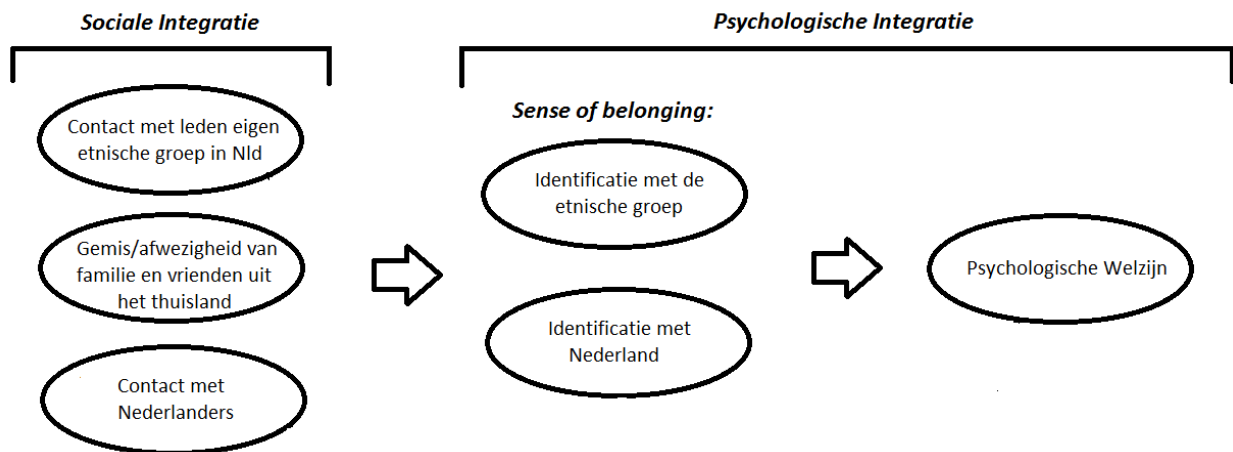
Figuur 1: Acculturatiemodel volgens Berry (1997)

Er zijn verschillende dimensies van integratie, zoals sociale, culturele en psychologische integratie (Verkuyten, 2014). Sociale integratie houdt in dat immigranten niet alleen contact hebben met hun eigen etnische groep, maar ook met de inwoners van het immigratieland. Bij culturele integratie worden de eigen culturele gebruiken en gewoontes gecombineerd of aangepast aan de culturele gebruiken van de inwoners van het immigratieland. Het leren van de nieuwe taal is hier een voorbeeld van (De Vroome et al., 2014). Onder psychologische integratie wordt identificatie met de etnische groep alsook identificatie met het aankomstland bedoeld. Het gaat om een gevoel van thuis horen, ofwel een *sense of belonging*, wat het individu een veilig gevoel kan geven (Yuval-Davis, 2006). Volgens Duyvendak (2011) is thuis voelen erg belangrijk voor een mens, maar heeft dit voor iedereen een andere betekenis. Thuis voelen is een lastig begrip om te operationaliseren aangezien het vaak over gevoelens en emoties gaat. Volgens Duyvendak (2011) kan ieder mens zich indenken hoe het voelt om ergens thuis te zijn, maar als er gevraagd wordt om dit gevoel te omschrijven, weet men niet wat hij of zij moet zeggen. Wat vaak van belang is voor zich thuis voelen, is *familiarity*, ofwel vertrouwdheid. Tevens is thuis meestal een plek waar men zich op zijn of haar gemak, veilig en comfortabel voelt. In dit onderzoek speelt dus onder andere de vraag waar de AMA's zich thuis voelen en wat belangrijk is voor hun *sense of belonging* met Nederland. Speelt hun familie hierbij een rol of zouden ze een thuis kunnen creëren in Nederland? Met of zonder vrienden van dezelfde etnische afkomst? Wanneer wordt het nieuwe huis van de AMA's daadwerkelijk hun thuis? Tot slot wordt in deze studie het psychologische welzijn van de AMA's onder psychologische integratie geschaard. Kunnen de AMA's zeggen dat ze gelukkig zijn in Nederland? Of hebben ze last van problemen, zoals angsten en depressies? In de volgende paragraaf worden de concepten sociale en psychologische integratie en het verband tussen deze concepten nader uitgelegd in combinatie met de gekozen acculturatie strategieën van immigranten.

3.3.2. De invloed van sociale integratie voor psychologische integratie

Tijdens het acculturatieproces kan acculturatiestress ontstaan, zoals angst, depressies, apathie, gevoelens van marginalisatie, vervreemding, en aanpassingsproblemen (Williams & Berry 1991; Liebkind & Jasinskaja-Lathi, 2000; Derluyn & Broekaert, 2008; Laban, 2011). De omvang, snelheid en type van culturele verandering die noodzakelijk worden geacht, kunnen allemaal een grote impact op het individuele psychologische welzijn hebben (Phillimore, 2011). Als de veranderingen te snel gaan, er weinig sociale support is, er een grote druk bestaat om aan te passen en het individu niet het vermogen heeft om een gewenste strategie te volgen, kan dit leiden tot stress. Daarnaast zijn volgens Wernesjo (2010), die zich in zijn artikel specifiek op AMA's richt, sociale isolatie en moeilijkheden met de taal ook uitdagingen die tot stress kunnen leiden. Berry, Phinney, Sam en Vedder (2006) hebben onderzoek gedaan naar acculturatiestress en de gekozen acculturatiestrategie van adolescenten met een immigratieachtergrond. Hieruit kwam voort dat marginalisatie gerelateerd is aan een slechte psychologische aanpassing waarbij allerlei persoonlijke en sociale problemen kunnen ontstaan. Binnen deze strategie hoor je eigenlijk nergens bij. Daarna kwam segregatie als één na slechtste strategie opgevolgd door assimilatie. De integratie strategie heeft echter meestal de voorkeur (Berry, 1997; Berry et al., 2006; Phillimore, 2011). Vele studies tonen namelijk aan dat behoud van eigen identiteit van belang is voor het welzijn van de immigrant (Taylor, 1992; Branscombe et al., 1999; Smith & Silva, 2011). Daarnaast is participatie in het immigratieland van belang voor de sociale cohesie van het land. Integratie als strategie is dus tevens voor beleidsmakers een gewilde strategie, maar is in principe alleen mogelijk in een inclusieve en multiculturele samenleving waar culturele diversiteit wordt gewaardeerd, wederzijds begrip is voor andere culturen, er relatief gezien weinig sprake is van vooroordelen en een gevoel van saamhorigheid of identificatie met de samenleving aanwezig is (Berry, 1997). Deze identificatie met de samenleving behoort naast de psychologische welzijn bij de psychologische integratie van immigranten, namelijk het hebben van een *sense of belonging*. Er bestaat dus een samenhang tussen de twee aspecten van psychologische integratie, welzijn en *belonging*. Een *sense of belonging* met het immigratieland kan de stress van de immigrant voorkomen of verhelpen (Jasinskaja-Lathi, 2006; Beirens, 2007; Correa-Velez et al. 2010; McCarthy & Marks, 2010).

De verschillende dimensies van integratie lopen niet parallel met elkaar. Immigranten kunnen bijvoorbeeld sociaal en cultureel zijn geïntegreerd, maar ze hoeven niet per definitie psychologisch geïntegreerd te zijn. Psychologische integratie wordt veelal als moeilijker ervaren dan sociale en culturele integratie. Volgens het assimilatiemodel van Gordon (1964) wordt psychologische integratie vaak gezien als een laatste stap in het integratieproces en gaat sociale, alsook culturele integratie vooraf aan psychologische integratie. De bekwaamheid van de taal, contact met de burgers van het immigratieland en de duur van verblijf in het immigratie land hebben namelijk een positieve invloed op nationale identificatie en een *sense of belonging* met dit land (De Vroome et al. 2014, p. 7). Deze factoren zorgen er namelijk voor dat de migrant zich meer vertrouwd voelt met de cultuur en gebruiken van hun nieuwe omgeving. In figuur 2 worden deze verbanden schematisch weergegeven. Sociale integratie bestaat dus onder andere uit contact met de burgers van het immigratieland, maar ook uit contacten van de eigen etnische groep in het immigratieland als ook degene die ze achter hebben gelaten in het thuisland. De keuze voor het omgaan met sociale contacten en netwerken is volgens de contacttheorie afhankelijk van drie factoren, namelijk voorkeuren, mogelijkheden en derden (Martinovic, Tubergen & Maas, 2009). Ten eerste maken mensen keuzes afhankelijk van hun voorkeuren. Vaak liggen de voorkeuren met betrekking tot sociale netwerken bij mensen die op elkaar lijken, zoals een bepaalde etniciteit of religie. Daarnaast is het van belang dat er mogelijkheden tot interactie met die mensen zijn. Tot slot kunnen derden of andere partijen bepaalde contacten ontmoedigen of afraden, bijvoorbeeld de familie, religieuze gemeenschap of samenleving.



Figuur 2: Invloed van sociale integratie op psychologische integratie

De sociale netwerken van de jongeren vormen hun sociaal kapitaal. Het begrip sociaal kapitaal werd geïntroduceerd door Bourdieu (in Portes, 1998, p. 3) en wordt ook wel gedefinieerd als 'het geheel van bestaande of potentiële hulpbronnen dat voortvloeit uit het bezit van duurzame, hetzij geïnstitutionaliseerde netwerken waarbij sprake is van wederzijdse erkenning'. Mensen zijn daarbij dus met elkaar verbonden. Daarnaast is het van belang te erkennen dat deze netwerken geen vast gegeven zijn, maar dat er voortdurend in moet worden geïnvesteerd om ze te kunnen handhaven. Sociaal kapitaal kan door een individu gebruikt worden als hulpbron waarbij kennis, informatie, daadwerkelijke hulp en emotionele ondersteuning kan worden verwacht (Portes, 1998). Sociaal kapitaal kan dus ook van belang zijn voor een migrant. Hij of zij kan deze hulpbronnen inzetten bij het acculturatieproces. Echter, niet alle groepen en individuen zijn in staat om hulpmiddelen uit hun netwerken te mobiliseren. Het kan ook zijn dat ze niet in staat zijn of mogelijkheden geboden krijgen om überhaupt duurzame netwerken te creëren terwijl sociale support als een belangrijke mediërende factor in het integratie proces van migranten wordt bevonden en eventueel uitsluiting van AMA's tegen kan gaan (Goodman, 2004; Jasinskaja-Lathi, 2006; Beirens et al., 2007). Immigranten zonder sociale support zijn vatbaarder voor psychologische problemen en stress (Berry, 1997; Berry et al., 2006; Phillimore, 2007). In de volgende paragraaf zullen we nader in gaan op het belang van de verschillende sociale netwerken van de AMA's in hun acculturatieproces.

3.3.3. Het belang van sociale netwerken voor de AMA's

Aangezien integratie de meest gewenste acculturatiestrategie is, wordt er in deze studie gekeken of de AMA's intenties hebben om voor deze strategie te kiezen, of ze daar überhaupt mogelijkheden voor hebben of dat derden of andere partijen hen dit afraden. Het is namelijk ook mogelijk dat de AMA's door allerlei redenen, zoals door de invloed van mensen afkomstig uit hun sociale netwerken en omgeving juist voor segregatie of marginalisatie als acculturatiestrategie willen of moeten kiezen, hetzij bewust of onbewust. Daarom volgen nu de drie vormen van sociale netwerken en hun eventuele invloed op de *sense of belonging* en psychologische welzijn van de AMA's.

Ten eerste kan het gemis van de familie en vrienden van de AMA's een negatieve invloed hebben op hun psychologische welzijn. Uit onderzoek blijkt dat ondersteuning van de familie belangrijk is voor kinderen om met trauma's van oorlog en geweld om te gaan (Goodman 2004). AMA's, die zonder familie zijn gemigreerd, leven daardoor vaker in angst, kunnen zich minder goed aanpassen en hebben een grotere kans op gedragsproblemen en depressies. Zij worden daarom vaak gezien als een kwetsbare doelgroep (Beirens et al., 2007). Deze bevindingen werden ook zichtbaar in het onderzoek van Liebkind en Jasinskaja-Lathi (2000). Zij deden onderzoek naar adolescenten met een immigratieachtergrond in Finland

waarbij de resultaten bevestigden dat ondersteuning van in ieder geval één ouder van belang is bij de ontwikkeling van de jongeren en bij het acculturatieproces. Deze support zou tevens voor minder stress en gedragsproblemen, en voor een betere zelfvertrouwen en hogere levenstevredenheid zorgen (Liebkind & Jasinskaja-Lathi, 2000). Beirens en zijn collega's (2007) hebben zich specifiek gericht op vluchtelingen en asielzoekers van minderjarige leeftijd, die met en zonder ouders in Engeland zijn gearriveerd. Uit dit onderzoek blijkt dat sociale netwerken van belang zijn voor praktische en emotionele ondersteuning en dat deze de integratie in het immigratieland bevorderen. Daarnaast zou het gemis van de familie een reden kunnen zijn waarom de AMA's zich niet thuis voelen in Nederland. Familie zorgt namelijk voor een gevoel van veiligheid en vertrouwdheid. Dit kan zorgen voor heimwee en het verlangen om in de toekomst, indien het herkomstland weer veilig is, terug te keren naar hun familie en hun vertrouwde geboorteland.

Ten tweede wordt er naar het gastland en de contacten met de burgers van het immigratieland gekeken. Een *sense of belonging* met het gastland heeft namelijk een positieve invloed op het welzijn en de integratie van een immigrant. Acculturatiestress is voornamelijk zichtbaar in landen waar sprake is van racisme en discriminatie van de dominante groep ten opzichte van immigranten (Berry, 1997; Jasinskaja-Lahti et al., 2006). Ondanks dat het acculturatieproces op beide groepen van invloed zou moeten zijn, heeft dit proces echter meer invloed op de nieuwkomers dan op de burgers van de samenleving aangezien er sprake is van machtsrelaties waarbij de inwoners van de samenleving worden gezien als de dominante groep en de nieuwkomers als de niet-dominante groep (Berry, 1997; Phillimore, 2011). Daarnaast bestaat er het natuurlijke idee dat originele bewoners van een land meer rechten en aanspraak op het grondgebied hebben dan migranten en nieuwkomers (Geschiere, 2009; Martinovic & Verkuyten, 2013). Dit wordt ook wel autochtonie genoemd en de burgers van het land autochtonen. Er zijn vier dimensies van burgerschap: legale status, gelijke rechten, participatie en een *sense of belonging* (Bloemraad, Korteweg & Yurdakul, 2008). Voor deze vier dimensies is het echter van belang dat een samenleving multicultureel en inclusief is, culturele diversiteit waardeert en lage levels van discriminatie aanwezig zijn (Berry, 1997; McCarthy & Marks, 2010). Echter, in hoeverre staat de samenleving open voor AMA's zodat ze een *sense of belonging* met Nederland kunnen creëren alsook hun eigen etnische identiteit kunnen behouden? Of worden de vluchtelingen een stigma opgelegd en gecategoriseerd tot de vreemde 'ander' die er niet bij hoort (Ghorashi, 2005)? Aangezien dit onderzoek uitgaat van het perspectief van de AMA's kunnen we niet vaststellen of er daadwerkelijk discriminatie in Nederland plaatsvindt. We kunnen echter wel ondervragen of de AMA's gevoelens van uitsluiting en discriminatie ervaren. Deze gevoelens van discriminatie houdt contact en participatie met de samenleving tegen (Berry et al., 2006). Hierdoor worden de jongeren met een immigratieachtergrond in het onderzoek van Berry en zijn collega's (2006) gedwongen om voor marginalisatie of segregatie als acculturatiestrategie te kiezen. Als er weinig discriminatie wordt ervaren, is er ruimte om voor integratie of assimilatie als te kiezen. Discriminatie heeft een negatieve invloed op hun acculturatieproces aangezien migranten daardoor het gevoel krijgen dat ze cultureel gezien anders zijn en ze minder motivatie hebben om zich tussen de burgers van het immigratieland te mengen. Terwijl sociale contacten met de burgers van het immigratieland juist positief kunnen zijn voor het welzijn en de integratie van de AMA's aangezien de migranten zich daardoor vertrouwdder voelen met hun nieuwe omgeving en vertrouwdheid is een voorwaarde voor het zogeheten veilige thuis gevoel. Uiteindelijk kunnen migranten zich sterker identificeren met Nederland (De Vroome et al., 2014; Di Saint Pierre et al., 2015). In dit onderzoek zal dus worden gekeken in hoeverre de AMA's het gevoel hebben dat ze worden gediscrimineerd of anders worden behandeld door Nederlanders, of dit het contact en participatie met Nederlanders belemmert en wat voor invloed dit op hun *sense of belonging* met Nederland en hun welzijn heeft.

Tot slot kan waargenomen discriminatie en een gesloten klimaat volgens verscheidene theorieën ervoor zorgen dat de immigrant zich sterker naar zijn of haar eigen etnische groep toetrekt. Etnische

identiteit is de mate waarin individuen zichzelf zien als onderdeel en lid van een etnische groep (Smith & Silva, 2011). Deze identificatie zorgt voor een *sense of belonging* met de etnische groep wat naast een *sense of belonging* met het gastland, ook een onderdeel is van de integratiestrategie. Een sterke identificatie met een etnische identiteit kan het welzijn van migranten verbeteren (Branscombe et al., 1999; Smith & Silva, 2011). Echter, als de migrant zich niet kan of wil identificeren met het immigratieland, is dit niet positief voor de integratie van de migrant, maar lijkt het alsof de migrant voor segregatie als acculturatiestrategie kiest. Bekende theorieën die over dit proces gaan, zijn onder andere het *rejection-identification model*, *reactive ethnicity* en het *rejection-disidentification model*. Bij het eerste model kan de negatieve houding van de meerderheid er voor zorgen dat immigranten zich sterker met hun eigen etnische groep gaan identificeren aangezien mensen de behoefte hebben om ergens bij te horen (Branscombe et al., 1999). Deze etnische identificatie zou de negatieve effecten voor het welzijn teniet doen en juist voor een betere welzijn zorgen. Een soortgelijk proces waar Rumbaut (2008) over schrijft, is het *reactive ethnicity model*. Dit model gaat er tevens van uit dat een gesloten klimaat en eventueel discriminatie voor een sterkere identificatie met de etnische identiteit kan zorgen. In dit model wordt een sterkere etnische identificatie echter gezien als een soort protestactie om problemen aan te kaarten en eventueel de goede orde te kunnen veranderen. Het kan echter ook het geval zijn dat de jongeren zich tegen Nederlanders gaan keren. Dit heeft een negatief effect voor de psychologische integratie. Ze willen dan namelijk niet bij Nederland horen. Jasinskaja-Lathi, Liebkind en Solheim (2009) noemen dit ook wel het *rejection-disidentification model* waarbij discriminatie resulteert in een nationale disidentificatie. Uiteindelijk is er nog een model toepasbaar bij een sterke etnische identificatie namelijk, het *uncertainty-identity model* van Hogg (2007). Binnen dit model vormen de jongeren een gesloten, etnische groep aangezien ze als individuen in een onzekere situatie verkeren. De etnische groep geeft hen namelijk een bekend en veilig gevoel. Dit model zou dus ook van toepassing kunnen zijn bij de AMA's. Zij hebben een angstig verleden, missen het support van hun familie en hopen op een definitieve verblijfsvergunning. Tevens kan het zo zijn dat gezien de ervaringen in hun thuisland, zij angst voelen voor autoriteiten. Voorgaande theorieën beschrijven de negatieve effecten van een ongestuurd immigratieland waarbij een sterkere identificatie met de etnische groep als een soort tegenreactie wordt gezien wat uiteindelijk een positieve bijdrage heeft aan hun welzijn. Echter, volgens de sociaal kapitaal theorie kan sociaal kapitaal tevens negatieve effecten hebben (Portes, 1998). Hechte groepen kunnen namelijk door hun sociale controle, intolerantie en conformisme blokkades opwerpen tegen contacten met mensen buiten deze groep. Mensen kunnen hierdoor worden buitengesloten van bijvoorbeeld de dominante groep. Hierdoor kan het zijn dat individuen niet in staat zijn om te stijgen op de maatschappelijke ladder of eventueel te kiezen voor een integratie strategie die voor een betere aanpassing aan het immigratieland zorgt. In dit geval zou je kunnen zeggen dat deze hechte groep onder de derde factor van de contact theorie, derden valt, die afhankelijk is voor de keuze voor het omgaan met sociale contacten (Martinovic et al., 2009). Het hoeft echter niet zo te zijn dat etnische identificatie een nationale identificatie met het immigratieland tegengaat. Deze twee soorten van *sense of belonging* kunnen ook zij aan zij bestaan zoals juist gewenst is bij de integratiestrategie. Een mens heeft namelijk meerdere identiteiten en een bepaalde mate van vrijheid om te kiezen aan wat voor identiteit ze in een bepaalde tijd en plaats prioriteit geven (Sen, 2007). In dit onderzoek zal daarom gekeken worden of de AMA's daadwerkelijk een sterke identificatie en veel contact met de etnische groep hebben, of dit het gevolg is van een gesloten klimaat in het immigratieland en of het ook mogelijk is dat ze naast deze identificatie zich ook willen identificeren met Nederland.

Het voorgaande samenvattend kan er worden geconcludeerd dat de verwachting van dit onderzoek is dat als mensen het gevoel hebben ergens bij te horen, hetzij het immigratieland, het land van herkomst of de etnische groep in het immigratieland, ze minder last hebben van acculturatiestress, zoals angst, pijn en depressies en zich beter kunnen aanpassen aan het immigratieland. Sociale netwerken

zijn hierbij van belang aangezien ze via deze netwerken waarschijnlijk het gevoel hebben dat ze ergens bij horen zodat ze geen gevoelens van vervreemding of uitsluiting zullen ervaren. Daarnaast zorgen sociale netwerken, zoals bijvoorbeeld familie voor vertrouwdheid waardoor de migrant zich wel of niet thuis kan voelen in het immigratieland. Uiteindelijk zal een welkome uitkomst zijn dat de AMA's intenties en mogelijkheden hebben om, als ze later de Nederlandse maatschappij in gaan, contacten zullen proberen aan te gaan met Nederlanders, maar daarnaast hun etnische identiteit en contact met hun eigen etnische groep zullen blijven onderhouden. Dit zal betekenen dat er voor integratie als acculturatiestrategie wordt gekozen en er een *sense of belonging* met het immigratieland kan worden gecreëerd. Maar het blijft de vraag in hoeverre ze de voorkeur en mogelijkheden hebben om voor deze strategie te kiezen. Allereerst zal in het volgende hoofdstuk de methode van het onderzoek worden besproken.

4. Methode

Wernesjo (2010) veronderstelt dat het belangrijk is dat via toekomstig onderzoek over AMA's inzicht wordt verkregen in de beleefwereld en de ervaringen van deze jongeren met betrekking tot hun welzijn en de factoren die hierop van invloed zijn. Daarom wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksstrategie. Binnen het kwalitatief onderzoek is de onderzoeker geïnteresseerd in de betekenissen die mensen geven aan gebeurtenissen in hun dagelijks leven en in hun ervaringen (Boeije, 2014, p. 28-29). Aangezien deze vorm van onderzoek in eerste instantie een explorerend karakter heeft, vinden onderzoekers het vaak niet passend om van te voren veel in te lezen in het onderwerp aangezien dit inlezen de resultaten teveel zou kunnen sturen (Boeije, 2014). Echter, in dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een *deductive qualitative analysis* waarbij wordt gekeken of bepaalde theorieën en een conceptueel model in een bepaalde situatie van toepassing is (Gilgun, 2005). Eventueel wordt dit model bijgesteld of worden er betere concepten bedacht. Zo is er al redelijk veel bekend over de invloed van sociale netwerken en discriminatie voor welzijn en integratie van immigranten, maar in hoeverre zijn deze theorieën van toepassing op AMA's uit Eritrea die in het asielzoekerscentrum van Dronten wonen?

Het kwalitatieve onderzoek werd uitgevoerd door middel van semi-gestructureerde interviews met de informanten. Dit zijn interviews die niet helemaal open zijn, maar worden gestructureerd aan de hand van vooraf opgestelde onderwerpen en/of vragen. Dit heet ook wel een topic lijst. Door middel van een semi-gestructureerd interview kan de onderzoeker dus enige richting aan het interview geven en ruimte laten voor de informant om zijn of haar verhaal te kunnen vertellen, kennis over te dragen en hun perspectief te verduidelijken (Boeije, 2014). Voor een representatief onderzoek en een onderzoek dat de doelgroep weerspiegelt, is een zo groot mogelijk aantal interviews gewenst. In het gegeven tijdsbestek van dit onderzoek leek in eerste instantie 15-20 interviews het meest haalbaar. Echter, het bleek het in de praktijk moeilijk om afspraken te maken om dit aantal interviews te behalen. Uiteindelijk zijn er 11 interviews met AMA's op het asielzoekerscentrum in Dronten afgenomen.

Op het AZC zijn de meeste interviews met tussenkomst van een zogeheten tolkentelefoon afgenomen. Via de telefoon werd een geschikte tolk gebeld, die aangesloten zit bij de organisatie Concorde Tolken, en werd er via de luidspreker met deze tolk gecommuniceerd. De tolken kunnen dus per informant verschillen. Echter, bij één informant was de gereserveerde tolkentijd helaas afgelopen dus werd de rest van het interview, met behulp van de begeleider, in het Nederlands gevoerd. Bij een ander interview wilde de informant het eerst in het Nederlands proberen, maar hij begreep niet alles. Daarom werd toch de tolk gebeld.

De interviews zijn afgenomen in het gebouw van het COA gevestigd op het asielzoekerscentrum. Het COA is een afkorting voor Centraal Orgaan opvang Asielzoekers en is verantwoordelijk voor de opvang, begeleiding en uitstroom (uit de opvang) van asielzoekers in Nederland. In dit gebouw bevinden zich allemaal kleine kamertjes met een bureau, computer en de tolkentelefoon. Dit gaf de gesprekken een formele uitstraling. Het eerste interview vond echter in een woning (bungalow) van de AMA plaats. Deze jongen kon namelijk al redelijk goed Nederlands spreken. Tevens zijn de interviews met de aanwezigheid van een begeleider werkzaam vanuit het COA afgenomen. Er is in totaal met twee begeleiders samengewerkt. Zij hebben de afspraken voor de interviews met de jongeren gemaakt. Daarnaast is er met deze begeleiders informatie over de AMA's uitgewisseld en is er een rondleiding over het centrum gemaakt. Volgens Hopkins (2008) is het van belang om bij onderzoek naar alleenstaande minderjarige asielzoekers het vertrouwen van deze begeleiders te winnen. Zij zijn er namelijk om hun welzijn te waarborgen. Via dit contact kun je meer achtergrond kennis verkrijgen zoals over wat voor hulp en diensten er beschikbaar zijn voor de jongeren, details over hun asielprocedure, eventueel informatie over

hun migratieverleden en de emotionele situatie van de jongeren. Aan de andere kant bestaat de vraag of de aanwezigheid van de begeleiders bij de interviews de antwoorden van de informanten in een sociaal wenselijke richting heeft gestuurd.

De namen van de informanten zijn in deze thesis veranderd in pseudoniemen zodat hun anonimiteit wordt gewaarborgd, maar de thesis nog wel overzichtelijk en prettig leesbaar blijft. In de interviews werd eerst iets over de achtergrond van de AMA's gevraagd. Er is niet te diep ingegaan op hun redenen van vluchten en de reis aangezien dit traumatisch kan zijn geweest en in dit onderzoek voornamelijk de condities in het immigratieland van belang zijn. De geïnterviewde AMA's uit Dronten waren allemaal jongens van rond de 17 jaar oud. Dat de informanten alleen jongens waren, is geen bewuste keuze geweest. De groep Eritreeërs op het AZC bestaat voor de meerderheid uit jongens dus dat was een logisch gevolg. De gebruikte topiclijst is toegevoegd aan de appendix. De vragen van de topic lijst zijn na het afnemen van de eerste paar interviews naar beter inzicht aangepast. De meeste interviews zijn opgenomen door een voicerecorder, maar er waren twee informanten die dit liever niet wilden. Hun antwoorden zijn zo nauwkeurig mogelijk op papier opgeschreven. De opgenomen interviews zijn zorgvuldig getranscribeerd. De gegevens werden door middel van het coderen van de transcripties geanalyseerd waardoor de hoofd- en deelvragen beantwoord kunnen worden. Het coderen van de gegevens bestaat uit drie fases. De eerste fase bestaat uit het open coderen van de transcripties. In deze fase worden de gegevens uit de interviews opgedeeld in fragmenten die worden gelabeld met een code die de informatie in de desbetreffende fragment omvat (Boeije, 2014). Het doel hiervan is om de gegevens grondig te leren kennen en deze te koppelen aan begrippen. Hierna volgt het axiaal coderen. In deze fase worden de begrippen omschreven, afgebakend en eventueel aan elkaar gerelateerd. Door middel van het axiaal coderen worden de codes uit de eerste fase aangepast, geordend en onderverdeeld in hoofdcodes en subcodes. Het coderen wordt afgesloten met selectief coderen als laatste fase. In deze fase worden verbanden gelegd tussen de categorieën afkomstig uit de tweede fase. Er zijn van allerlei software programma's ontwikkeld om via de computer interviews te kunnen coderen. In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van het software programma NVivo. Via dit programma kun je teksten coderen en gemakkelijk de fragmenten terugvinden die onder een bepaalde code vallen. Dit maakt het coderen overzichtelijker dan op papier. De resultaten van het coderen worden in het volgende hoofdstuk beschreven.

5. Resultaten

5.1. Achtergrond gegevens

De AMA's wonen nog net geen jaar in Nederland en hebben meestal een moeilijke reis achter de rug. Abel begint hier uit zichzelf over. Hij zegt dat het moeilijk was om hier te komen, en zelfs gevaarlijk, maar dat het goed is dat hij hier is. De reden waarom ze naar Nederland zijn gekomen en niet naar een ander Europees land zijn divers. De één zegt dat dit per toeval ging, een ander heeft in zijn thuisland gehoord dat hij het beste naar Nederland kan vluchten en weer een ander kwam naar Nederland voor de goede mensenrechten. Kidane heeft het zelfs over een smokkelaar die hem naar Nederland heeft geleid. De meesten hadden in ieder geval geen familie in Nederland wonen dus deze reden om naar Nederland te vluchten is uitgesloten. Ondanks dat ze nog niet zo lang in Nederland wonen, hebben ze al wel een voorlopige verblijfsvergunning voor de duur van 5 jaar. Als ze de leeftijd van 18 jaar bereiken, gaan ze op zichzelf in een door een gemeente toegewezen huis wonen. Iedere gemeente in Nederland moet een aantal vluchtelingen per jaar opvangen. Meestal worden de asielzoekers ver bij het AZC waar ze hebben gewoond vandaan geplaatst.

Een opvallend gegeven is dat de geïnterviewde AMA's allemaal naar school zijn geweest. Ze hebben in ieder geval een soort vergelijkbare school als de basisschool in Nederland afgemaakt. In Nederland gaan ze ook naar school. Deze zit buiten het AZC gelegen namelijk in de stad Kampen. Ondanks dat het AZC in Dronten is gevestigd, zit de kern van Kampen dicht bij het AZC dan de kern van Dronten en trekken de asielzoekers vaker naar Kampen. De AMA's gaan echter niet naar school met Nederlandse jongeren, maar met hun eigen etnische groep. Dit is praktisch gezien ook lastig aangezien ze de taal niet goed spreken en op een ander niveau zitten dan Nederlandse leeftijdsgenootjes. De jongeren leren dan ook voornamelijk de Nederlandse taal op school. Als vrije tijdsbesteding gaan de meesten graag sporten, voetballen, poolen of zoals Eferm zegt: 'Niks doen, chillen met vrienden.' De AMA's zijn ook allemaal gelovig, namelijk orthodox-christelijk. Ze hechten belang aan dit geloof, maar als er specifiek wordt gevraagd waarom, is de reden vaak, omdat het nou eenmaal hun geloof is en ze het hebben meegekregen van hun familie. Na deze achtergrond gegevens werden vragen gesteld die gerelateerd zijn aan het beantwoorden van de drie deelvragen waarmee de hoofdvraag zal worden beantwoord. Allereerst zal er worden beschreven hoe het met de psychologische integratie van de jongeren in Nederland is gesteld.

5.2. Psychologische Integratie

Als we kijken naar het welzijn van de jongeren valt het op dat ze allemaal zeggen dat ze gelukkig zijn in Nederland. Redenen om aan te geven waarom ze gelukkig zijn, vinden ze in eerste instantie lastig om te geven, maar uiteindelijk zijn veel gehoorde redenen veiligheid en rust. Tevens gebruiken veel jongeren kortweg het woordje 'goed' en 'leuk'. Als er wordt gevraagd of ze moeilijkheden of problemen ervaren zeggen ze vrijwel allemaal dat ze geen problemen hebben. Hieronder volgen een aantal citaten van de informanten zelf op de vraag of en waarom ze gelukkig zijn in Nederland.

Issac: 'Omdat mijn leven begint rustiger te zijn, beter en rustiger te zijn. Ik word er rustig van.'

Interviewer: 'Kan je van jezelf zeggen dat je gelukkig bent hier in Nederland?'

Amanuel: 'Ja.'

Interviewer: 'En waarom ben je hier gelukkig?'

Amanuel: 'Ik weet hoe mijn leven was en hoe het nu is... Als ik daar aan moet terugdenken, dat doe ik liever niet. Dat was geen pretje om daar aan terug te denken.'

Interviewer: 'Kan je van jezelf zeggen dat je gelukkig bent hier in Nederland?'

Hiyab: 'Heel erg.'

Interviewer: 'En waarom?'

Hiyab: 'Ja, het gaat goed met mij. Godzijdank.'

Kidane: 'Ik kom voor vrijheid en ik heb de vrijheid wat ik wil, hier in Nederland.'

Isaias: 'Ik voel me goed.'

Interviewer: 'En waarom voel je je goed?'

Isaias: 'Omdat ik naar school ga en ik speel ook met vrienden.'

Tevens vinden ze Nederland een fijn land om te wonen. De jongeren hebben hier namelijk alles wat ze willen: ze kunnen naar school en ze hebben eten en drinken. Kortom, het is goed hier. Hieronder kort Issac het voorgaande samen in zijn interview.

Interviewer: 'Wat vind je van Nederland?'

Issac: 'Ik vind het prima.'

Interviewer: 'En waarom vind je het hier prima?'

Issac: 'Omdat ik veilig ben, omdat ik rustig geworden ben en ik kan makkelijk naar school gaan. Ik kan makkelijk leven. Ik heb genoeg te eten en te drinken.'

Interviewer: 'En ervaar je ook problemen of dingen die je moeilijk vindt hier?'

Issac: 'Nee, heb ik niet.'

Als we het hebben *over sense of belonging* en het gevoel of de jongens zich thuis voelen in Nederland wordt hier meestal ja op geantwoord. Er werd letterlijk aan de jongeren gevraagd of ze zich thuis voelen in Nederland en wat de reden hiervoor is. Hieronder worden een aantal antwoorden weergegeven.

Interviewer: 'Waarom voel je je hier thuis en veilig?'

Kidane: 'Er is vrijheid hier.'

Interviewer: 'Voel je je ook thuis in Nederland?'

Eferm: 'Ja.'

Interviewer: 'En waarom?'

Eferm: 'Als je rust hebt, voel je je eerder thuis.'

Daarnaast werd er gevraagd of ze zich een Nederlander of Eritreeër voelden. Dit bleek echter meestal een moeilijke vraag te zijn. Het zette ze aan tot nadenken, maar uiteindelijk konden de meesten niet echt kiezen en zeiden dat ze zich Nederlands en Eritrees tegelijk voelen. Het lijkt echter zo dat ze zich voornamelijk Eritrees voelen, maar toch ook Nederlander aangezien ze een verblijfsvergunning hebben en hier een toekomst moeten en willen opbouwen.

Jonathan: 'Ik voel me Nederlander. Ik ben Eritrese, maar ik ben Nederlander, omdat ik hier woon. Ik ben allebei.'

Kidane: 'Beide. Nederland is waar ik nu op dit moment ben. En Eritrea is waar ik ben geboren en getogen ben... Ik krijg als het goed is na 5 jaar een verblijfsvergunning of een nationaliteit.'

Interviewer: 'Ja, klopt. Maar het gaat ook om je gevoel. Niet alleen het papiertje.'

Begeleider: 'Vanuit je hart. Blijf je vanuit je hart Eritreeër, of ben je dan een Nederlander of allebei?'

Kidane: 'Is moeilijk...Het is nu moeilijk. Maar in ieder geval een beetje van alle twee.'

Interviewer: 'Voel je je Nederlander? Of Eritreeër? Of allebei?'

Hiyab: 'Eritrees.'

Interviewer: 'En waarom voel je dat?'

Hiyab: 'Mijn land is Eritrea en mijn ouders zijn van Eritrese afkomst.'

Interviewer: 'En voel je je ook een beetje Nederlander? Of is dat nog lastig te zeggen, omdat je hier nog niet zo lang bent?'

Hiyab: 'Een beetje wel.'

Interviewer: 'Ja, en waarom voel je dat?'

Hiyab: 'Omdat ik hier woon dus dan zou ik, omdat ik hier ook ga opgroeien.'

School wordt vaak genoemd in de interviews. De jongeren vinden het belangrijk dat ze naar school kunnen gaan en willen graag de Nederlandse taal leren zodat ze in de toekomst een goede baan kunnen vinden. Dit kwam vaak naar voren in de vragen wat ze belangrijk vinden in het leven en hoe ze willen dat hun leven er over 10 jaar uit zal zien. Daarnaast willen de meeste jongens graag in Nederland blijven wonen. Twee jongens twijfelen nog en Aaron zou wel graag in de toekomst weer terug naar Eritrea willen als dit mogelijk is. Maar voor de rest geldt dat ook als Eritrea ooit in de toekomst een veilig land wordt, ze toch in Nederland willen blijven wonen. Ze zien dus een toekomst voor zich in Nederland.

Issac: 'Oke, ik hoop dat ik die 10 jaar gezond blijven, maar als dat zo is, dan wil ik mijn eigen leven leiden, een gezin stichten en mijn familie helpen en een goede baan. Als ik maar goede baan heb.'

Isaias: 'Ik verwacht dat ik na ongeveer 10 jaar heel goed Nederland ken, in deze maatschappij integreren, ben ik echt een gelukkig persoon, een vakman. Zo kijk ik mezelf.'

Interviewer: 'Of zou je graag dat als Eritrea toch veilig is en fijner wonen dan nu, zou je dan ooit weer terug willen keren, of wil je toch in Nederland blijven?'

Issac: 'Ik zou nooit terug gaan.'

Het lijkt dus alsof de jongeren gelukkig zijn, geen problemen hebben en zich goed en thuis in Nederland voelen. Toch zijn er enkele uitzonderingen. Deze zullen nader worden besproken in de volgende paragrafen waar per sociaal netwerk nader op de psychologische integratie zal worden ingegaan.

5.3. Gemis van familie uit het thuisland

Ondanks dat de jongeren Nederland een fijn land vinden om te wonen en ze zeggen dat ze gelukkig zijn en geen problemen ondervinden, missen ze toch hun familie. Dit gemis hoort bij de eerste deelvraag namelijk welke rol het gemis en afwezigheid van de familie bij het welzijn en de *sense of belonging* van de jongeren speelt. Jonathan vat dit hieronder samen in zijn interview.

Jonathan: 'Nee, ik ben niet verdrietig en heb ook geen problemen. Ik voel mij thuis en veilig in Nederland. Ik leef, ik heb geld, kleding. Kan eten en drinken. Ja, ik mis mijn familie in Eritrea, maar ik heb alles.'

Over het algemeen zeggen de AMA's dat ze het land Eritrea niet missen, maar hun familie wel. Toch mist Isaias Eritrea wel.

Issac: 'Ik heb wel heimwee naar mijn familie en vrienden. Maar geen heimwee van Eritrea.'

Isaias: 'Ja, je mist wel je land, je omgeving.'

Als er dan wordt gevraagd wat ze doen als ze dit gemis ervaren, wordt er aan de ene kant opvallend vaak geantwoord dat ze in feite niks doen. Het is namelijk hun eigen keus. Issac zegt dat hij het gevoel opzij doet en dat hij eigenlijk te druk is om hier over na te denken. Het lijkt alsof hij het gevoel van gemis niet binnen wil laten. Aan de andere kant wordt er vaak gezegd dat als de jongens hun familie missen dat ze dan gaan proberen om hun familie te bellen. Alleen is dit niet altijd mogelijk aangezien de lijnen slecht kunnen zijn.

Issac: 'Uh, er is geen andere mogelijkheid. Het enige is, je moet gewoon opzij doen. Je kan het niet veranderen, maar ik ben ook iemand die makkelijk kan opzij doen. Daar heb ik geen probleem mee. Kan ik mee leven.'

Interviewer: 'Ja, en zoek je dan misschien ook afleiding? Ga je bijvoorbeeld iets met vrienden doen of...'

Issac: 'Uhm, nee ik ga eigenlijk niks doen, maar meestal ben je ook altijd druk. Je gaat 's ochtends vroeg naar school en daarna kom je naar huis. En dan ga je ook allerlei dingen doen en dan ga je naar bed dus de dag gaat ook zo om.'

Interviewer: 'Ja, dus je bent eigenlijk te druk om teveel te denken.'

Issac: 'Ja.'

Interviewer: 'Zoek je dan misschien ook afleiding? Bijvoorbeeld iets doen of praten met vrienden?'

Eferm: 'Nee, er is niks aan te doen. Het is zo.'

Isaias: 'Ja, ik mis wel dingen, maar ja, dat heb ik ook zelf gedaan. Dus ik kan wel boos worden, maar ik heb deze keus genomen.'

Interviewer: 'Heb je weleens heimwee naar Eritrea?'

Hiyab: 'Ja, uiteraard, maar daar is niks aan te doen.'

Interviewer: 'Ja, ja. En heb je dan heimwee naar je familie of het land zelf?'

Hiyab: 'Mijn ouders inderdaad.'

Interviewer: 'En wat doe je dan als je ze mist?'

Hiyab: 'Dan ga ik ze bellen.'

Ondanks dat de meeste jongens zeggen dat ze zich goed en zelfs thuis voelen in Nederland, zijn er toch twee jongens die het lastig vinden om te zeggen dat Nederland hun thuis is. De reden die ze hiervoor geven is dat ze hun familie missen.

Interviewer: 'En voel je je ook thuis in Nederland? Kan je zeggen dat dit je thuis is?'
Aaron: 'Omdat ik mis mijn familie, is gewoon een beetje raar.'

Isaias: 'Ja, ik voel me thuis.'

Isaias en de tolk communiceren met elkaar.

Isaias: 'Een echt thuisgevoel heb ik niet. Het is wel goed, maar het thuisgevoel is wel, ik heb dat niet.'

Interviewer: 'En waarom heb je dat niet?'

Isaias: 'Ja, het thuisgevoel, kan ik wel zeggen, maar ik ben alleen hier, hier mis mijn familie, mijn broer, mijn zus. Ik ben alleen hier. Hoe kan ik nou thuisgevoel krijgen? Ik heb heel veel dingen tekort aan, die mis je.'

Interviewer: 'En wat doe je als je je familie mist?'

Isaias: 'Ik doe niks. Wat moet ik? Ik doe niks.'

De meeste jongens willen, ondanks dat ze hun familie missen, toch in Nederland blijven wonen. Alleen Aaron zou wel graag terug willen naar Eritrea als dit land weer veilig wordt en de mogelijkheid er is om terug te keren. Hij wil namelijk bij zijn familie wonen. Anderen willen ook graag hun familie terugzien, maar willen dan alleen terug naar Eritrea voor een vakantie. Er zijn er ook een aantal die graag willen dat hun familie naar Nederland komt zodat ze geen zorgen meer over hen hoeven te maken.

Kidane: 'Blijven ja. Ja ik uh, kom mijn familie, komt hier. Wij samen blijven. Dat is mijn idee.'

Isaias: 'Ja, ik weet het niet. Ik denk hier.'

Aaron: 'Ja, ik blijf hier wonen.'

Interviewer: 'Ook als het ooit veilig wordt in Eritrea, wil je dan ook graag hier blijven wonen?'

Aaron: 'Ja, ik wil graag met mijn ouders daar wonen. Op dit moment niet mogelijk.'

Interviewer: 'Ja, maar als het veilig is in de toekomst, bijvoorbeeld over 10 of 20 jaar, als dat zou kunnen...'

Aaron: 'Ja, dan wil ik wel terug.'

Het gemis van de familie van de AMA's is dus sterk, maar veiligheid en rust blijken toch belangrijke factoren te zijn om een leven in Nederland op te bouwen. Het lijkt dus dat het gemis van dit sociale netwerk geen negatieve invloed op de psychologische integratie heeft. Echter, de AMA's willen wel graag contact met hun familie blijven behouden, hetzij via de telefoon, een vakantie naar Eritrea of via familiehereniging in Nederland. In die zin lijkt familie dus wel een belangrijke factor in hun leven te zijn.

5.4. Contact met Nederlanders

De tweede deelvraag gaat over de rol die contact met Nederlanders speelt bij het welzijn en *sense of belonging* bij de jongeren. In feite zeggen alle jongeren dat ze geen contact hebben met Nederlanders. Vaak wordt de taalbarrière als oorzaak van de afwezigheid van dit contact gezien. Tevens gaan de jongeren ook niet naar school met Nederlandse klasgenootjes en wonen ze geïsoleerd in een soort van kamp net buiten het dorp. Een begeleider van de AMA's zei het volgende over het AZC: 'Het centrum is eigenlijk een soort van dorp. Je kan hier van alles doen, muziek spelen, sporten, internetten en dergelijke. Voor de AMA's is er een AMA-straat met allemaal bungalows. En de mensen helpen elkaar op dit

centrum'. Hieronder worden een aantal antwoorden van de informanten weergegeven op de vraag of ze ook contact hebben met Nederlanders en de reden hiervoor.

Hiyab: 'Ja, door taalbarrière inderdaad nog niet.'

Eferm: 'Tot nu toe alleen contact met COA.'

Kidane: 'Met COA, met juffen, met dokter, met jou.'

Toch komen ze ook nog wel eens buiten het centrum. Ze gaan meestal richting de stad Kampen aangezien dit dichterbij is dan de kern van Dronten. Zo gaan ze in Kampen naar school en doen daar hun boodschappen. Aangezien ze geen of weinig contact hebben met Nederlanders werd hen gevraagd wat ze van de Nederlanders vinden die ze op straat of in de winkels tegenkomen. Over het algemeen vinden ze deze Nederlanders vriendelijk en hebben ze niet het gevoel dat ze anders worden aangekeken of worden genegeerd.

Isaias: 'Ja, contact op straat gewoon, hai, hoi, enne hallo. Meer niet.'

Eferm: 'Tot nu toe geef ik een vriendelijke blik en dan krijg ik ook een vriendelijke blik terug.'

Mawael: 'Ik zeg alleen maar hallo, en meer niet...omdat je niet verder kletst dan hallo kun je ook niet weten hoe ze zijn.'

Kidane: 'Ze zijn aardig en ik ga ja, ik ben goed ontvangen. Ik heb er geen last van.'

Hiyab: 'Nee, tot nu toe vriendelijk, ja.'

Er zijn echter twee kanttekeningen op te merken, namelijk bij Issac en Abel. Vooraf aan het interview met Abel vertelde de begeleider dat Abel laatst een nare ervaring in Kampen had meegemaakt. De jongen wilde een groepje fietsende schoolkinderen met de fiets inhalen, maar zij negeerden hem en riepen hem na. Echter, toen er gevraagd werd of Abel nare ervaringen had meegemaakt, zei hij van niet. De begeleider kwam met het voorgaande verhaal naar voren en toen zei Abel opeens dat het een grapje van de schoolkinderen was. Issac ervaart ook wel eens dat Nederlandse mensen hem negeren. Zijn verhaal staat hieronder weergegeven.

Issac: 'Ja, van alles maak je wel mee. Sommige zijn heel erg behulpzaam. Als je iets wilt weten, als je vraagt, willen ze je graag helpen. Maar sommige negeren je. Ze willen niks met je te maken hebben.'

Interviewer: 'En hoe voel je je dan als ze je negeren?'

Issac: 'Ja, op dat moment is, uh, niet goed gevoel. Vervelend gevoel, voel jij. Uh, in Eritrea, als je iemand vraagt over iets, dan zijn zij helemaal bereid om je te helpen. Overal waar je bent. Maar hier als je vraagt, dan negeert ze je. Maar je kan niet ook vragen, of aanraken of, ik weet het niet. Ik weet niet hoe ze zich zelf op dat moment voelen.'

Interviewer: 'Ja, en heb je ook wel contact met Nederlanders dan? Vrienden of Nederlanders in Kampen of..'

Issac: 'Heb ik niet.'

Interviewer: 'Maar zou je dat wel graag willen?'

Issac: 'Tuurlijk, ik wil het wel, omdat als je alleen maar met Eritrese mensen omgaat dan leer je niet veel. Dan ben je ook Eritrese, je weet de taal. Je leert niet veel van elkaar. Maar ik wil het wel

met Nederlanders, leren kennen. Ik wil veel dingen leren. Van de goede mensen wil ik dingen leren.'

Ondanks dat Issac zich weleens genegeerd voelt door Nederlanders, wil hij toch contact met Nederlanders zodat hij van hen kan leren. Hij is niet de enige die dit graag wil. Veel jongens willen graag contact met Nederlanders zodat ze van hen kunnen leren en volgens Aaron en Issac zelfs om zich meer Nederlander te kunnen voelen. Dit contact blijkt alleen wel lastig in verband met de taalbarrière. Echter, Hiyab denkt hier anders over. Hij is een Eritrese en zal hoe dan ook een Eritrese blijven. Hieronder worden een aantal antwoorden van de AMA's weergegeven.

Jonathan: 'Zodra ik de taal goed beheers, wil ik contact met Nederlanders.'

Mawael: 'Het zou een toegevoegde waarde hebben om de Nederlandse taal te leren. Hier zijn alleen Eritreeërs dan kan je de Nederlandse taal niet oefenen. Maar als je heel vaak met Nederlanders contact hebt dan leer je de taal ook beter beheersen.

Eferm: 'Omdat zij Nederlanders zijn. En zij mij verder kunnen helpen met school onder andere.'

Aaron: 'Onder andere ik hoop de taal leren.'

Interviewer: 'En denk je dat als je Nederlandse vrienden hebt, je ook meer Nederlander voelt?'

Aaron: 'Als je tussen Nederlanders leeft, dan leer je de taal en voel je je ook echte Nederlander.'

Issac: 'Als ik met Eritreeërs omga, voel ik dat ik echt Eritrese ben. Als ik met Nederlanders ben dan voel ik ook echt Nederlander.'

Interviewer: 'Ja en denk je dat als je wel Nederlandse vrienden hebt, dat je je meer Nederlands zal gaan voelen?'

Hiyab: 'Ja, ik zal hoe dan ook Eritrese blijven. Ik ben Eritrese, dus dat zal niet uitmaken.'

Issac en Aaron voelen zich dus meer Nederlands als ze ook met Nederlanders omgaan. Echter, zoals Issac zegt, voelt hij zich aan de andere kant een Eritreeër als hij met Eritreeërs omgaat. Het lijkt dus dat in hun geval sociale netwerken wel degelijk van belang zijn voor een *sense of belonging* met het immigratieland of met de etnische groep. Echter, de taalbarrière bemoeilijkt het contact met Nederlanders. Het contact met de etnische groep behoort tot de volgende deelvraag.

5.5. Contact met de etnische groep

De laatste deelvraag gaat over de rol van contact met de etnische groep bij de psychologische integratie van de AMA's. Over het algemeen gaan de jongens vaak met Eritreeërs om. Toch zijn er ook een aantal jongens waarbij het niet uitmaakt met wie ze omgaan. Dit kunnen ook jongeren zijn met een andere nationaliteit. Wat echter van belang is, is dat ze met elkaar kunnen communiceren zodat ze geen last hebben van een taalbarrière. Zo spreken de jongens uit Eritrea de taal Tigrinya. Dit is een veel gesproken taal in Eritrea. Daarnaast kunnen de meeste jongeren ook Engels en Arabisch zodat ze tevens met jongeren uit andere landen kunnen communiceren.

Jonathan: 'Maar ik heb ook wel contact met Arabieren, maar meestal Eritreeërs.'

Aaron: 'Omdat de communicatie is heel makkelijk. We spreken dezelfde taal.'

Hiyab: 'Ja, je gaat met diegene waar je de taal mee spreekt, omdat je elkaar beter begrijpt...

Ja, ik weet dat ik de taal goed beheers, dat ik nog andere soort mensen zou kunnen als vrienden vinden.'

Isaias: 'Je gaat wel om met Eritreeër of andere. Het maakt niet uit met wie je omgaat, maar als je de taal kent, dan is geen probleem. Je begrijpen elkaar.'

Naast de gedeelde taal is de aanwezigheid van de grote groep jongeren uit Eritrea tevens een voorname reden om voornamelijk contact te hebben met Eritreeërs. Het asielzoekerscentrum huisvest een grote groep AMA's uit Eritrea. Ze wonen vaak ook met elkaar in een bungalow. Daarnaast zitten ze ook als groep bij elkaar op school. Dit vergemakkelijkt het onderlinge contact.

Amanuel: 'Ja. Dat zijn voornamelijk Eritreeërs...Het woord vrienden is een groot woord. Uh, kijk we zijn hier met voornamelijk Eritreeërs dus dat is dan automatisme dat je dan met hen omgaat. Daarbij spreek je ook nog dezelfde taal dus dat is in verschillende opzichten makkelijker... Je bent hier met voornamelijk Eritreeërs dus je hebt ook weinig keuze.'

Samuel: 'Ik niet weet andere mensen. Ik niet op school met kinderen Nederland.'

Isaias: 'Ja, ik ken hier niemand. En je hebt hier alleen Eritreeërs zei die. Dan ga je met hen om.'

Eferm: 'Puur over naar school gaan, maar toevallig zijn zij in de meerderheid..'

Er werd tevens aan de jongeren gevraagd wat ze als groep met elkaar gemeen hebben. Over het algemeen vonden ze het lastig om te antwoorden op de vraag wat ze met elkaar gemeen hebben. Bij Mawael antwoordde de tolk, nadat ze met hem had gesproken dat dit een moeilijke vraag voor hem is en hij dit nooit kan begrijpen. Wat ze echter wel met elkaar delen is uiteraard de taal, hun geloof en de ervaringen van de reis die ze gemaakt hebben.

Interviewer: 'Wat hebben jullie verder met elkaar gemeen, behalve de taal?'

Jonathan: 'Dezelfde dingen meegemaakt.'

Interviewer: 'Waarom ga je graag met deze groep om?'

Jonathan: 'Je hebt altijd een vriend nodig in geval van problemen. Het is altijd goed om een vriend te hebben.'

Interviewer: 'Voor hulp? Of afleiding?'

Jonathan: 'Allebei. Bijvoorbeeld boodschappen doen. Als ik geen geld heb, geld lenen.'

Daarnaast voelen een aantal van de jongens zich thuis bij de groep en voelen een paar zich ook een Eritreeër als ze met die groep omgaan. Het stukje van Issac dat hierover gaat staat al in de vorige paragraaf beschreven en daarnaast wordt hier ook het gezegde van Aaron hierover vermeld. Jonathan kaart extra het belang van het contact met deze groep aan. Aan de andere kant waren er ook een aantal jongens die zich niet per se thuis voelen bij de groep en puur de aanwezigheid van de grote groep jongens uit Eritrea aanklaarten als reden voor het onderlinge contact. Hieronder worden de citaten van de informanten zelf weergegeven.

Amanuel: 'Het is niet zo dat we echt vrienden zijn. We zijn hier samen geplaatst en we zijn allemaal Eritreeërs dus dan ga je met elkaar om. Het is niet zo dat we vrienden zijn en dingen met

elkaar delen... Ja, voor the time being is dat oke. Voor de time being voel ik mij daar prima, maar dat is meer van tijdelijke aard.'

Interviewer: 'Ja, en heb je ook het gevoel dat je thuis bent als je bij die groep bent?'

Issac: 'Ja, heel erg. Vind ik heel erg leuk.'

Interviewer: 'Ja, en waarom heb je dan dat gevoel? Omdat je samen dingen deelt?'

Issac: 'Ja.'

Aaron: 'Ik voel me meer thuis...met die groep voel ik me ook thuis.'

Aaron: 'Soms voel ik dat ik Eritreeër ben gezien vrienden die hier bij mij zijn...als ik tussen mijn vrienden zit dan voelt het alsof ik in Eritrea ben.'

Mawael: 'Het is dat ik veel mensen, Eritrese jongeren om me heen heb, dus dat voelt wel fijn.'

Isaias: 'Ja, ik ken hier niemand. En je hebt hier alleen Eritreeërs. Dan ga je met hen om.'

Interviewer: 'En voel je je dan ook een beetje thuis bij deze groep?'

Isaias: 'Ja, met Eritrese mensen, dan heb je vrienden, dan ga je spelen, lachen, ja dan wordt je verleidt, dan vergeet je je verleden, je ouders, of je ja op dat moment vergeet je wel iets, en dan voel je wel gewoon thuis, maar het is ook daarna dan op een gegeven moment dan heb je ook dezelfde, dan kom je ook op dezelfde situatie en dan dezelfde gedachten met je zelf zijn.'

Interviewer: 'Ja, dus dat is dan een beetje een afleiding voor je?'

Isaias: 'Ja, het is gewoon een afleiding ja.'

Interviewer: 'En heb je ook het gevoel dat je wat met elkaar gemeen hebt, omdat je uit hetzelfde land komt?'

Isaias: 'Ja, het zijn landgenoten, ook zelfde problemen, ook praten over probleem. Dat makkelijk gaat.'

Aan de ene kant lijkt het bij deze deelvraag dus ook het geval te zijn dat sociale netwerken, ofwel de Eritreeërs van belang zijn bij een *sense of belonging* bij de etnische groep en hun welzijn. Veel AMA's voelen zich thuis bij deze groep aangezien ze hetzelfde hebben meegemaakt, ze met elkaar daar over kunnen praten en voor afleiding zorgen. Aan de andere kant zijn er ook een aantal AMA's waarbij het niet uitmaakt met wie ze omgaan zolang ze maar dezelfde taal spreken zodat ze elkaar kunnen begrijpen.

6. Discussie en conclusie

6. 1. Discussie

De hoofdvraag van dit onderzoek gaat over welke rol sociale netwerken bij de psychologische integratie van AMA's uit Eritrea speelt, waarbij onder psychologische integratie hun welzijn en *sense of belonging* met het immigratieland of etnische groep wordt bedoeld. Immigranten die zich tussen twee culturen bevinden, kunnen acculturatiestress, zoals angst en depressies ervaren (Williams & Berry, 1991). Een oorzaak hiervoor kan culturele vervreemding, sociale isolatie of uitsluiting door de burgers van het immigratieland zijn. Dit kan de integratie van migranten in het immigratieland belemmeren terwijl integratie de meest gewenste acculturatiestrategie voor het welzijn van de migrant blijkt te zijn (Berry, 1997; Berry et al., 2006). Voor een goede integratie is het van belang dat de migrant contacten met de burgers van het immigratieland aangaan, maar daarnaast hun eigen culturele identiteit kunnen behouden. Uit de resultaten lijkt het erop dat de AMA's geen last hebben van acculturatiestress en aanpassingsproblemen aangezien ze zeggen dat ze zich goed voelen in Nederland en geen problemen ondervinden. De AMA's voelen zich hier op hun gemak, zijn veilig en hebben eindelijk rust. Wat betreft hun *sense of belonging* lijkt het alsof ze zich voornamelijk Eitrees voelen, maar toch ook beetje Nederlander aangezien ze een verblijfsvergunning hebben en hier een toekomst moeten en willen opbouwen. Dit lijkt voornamelijk overeen te komen met de eerste dimensie van burgerschap, namelijk het verkrijgen van een legale status. Het is misschien wel een tijdelijke status, maar de AMA's zijn hier wel legaal en hopen in de toekomst een definitieve verblijfsvergunning te krijgen. Maar wat betreft de derde en vierde dimensie van burgerschap, namelijk participatie en een *sense of belonging*? Een huis wordt alleen een thuis als er bepaalde emoties en gevoelens aan worden gehecht (Duyvendak, 2011). Het is dus van belang dat de AMA's zich niet alleen praktisch gezien een Nederlander voelen, maar ook op emotioneel vlak. Via het beantwoorden van de deelvragen zal nader op de invloed van de sociale netwerken op de psychologische integratie worden ingegaan. De eerste vraag gaat over welke rol de familie heeft in het welzijn en de *sense of belonging* van de AMA's. De tweede vraag gaat over het contact met Nederlanders en de laatste vraag gaat over de invloed van de etnische groep op de psychologische integratie. Tot slot zullen deze drie deelvragen worden samengevat waarmee de hoofdvraag zal worden beantwoord.

Ten eerste zou het gemis van de familie en vrienden uit Eritrea een negatieve invloed kunnen hebben op de psychologische integratie van de jongeren. Ondersteuning van in ieder geval één ouder is volgens Liebkind en Jasinskaja-Lahti (2000) namelijk van belang bij de ontwikkeling en het acculturatieproces van jongeren. Daarnaast zouden AMA's zich minder goed kunnen aanpassen en vaker last hebben van angst en depressies dan asielzoekerskinderen met ouders (Beirens et al., 2007). Echter, in dit onderzoek zeggen de AMA's dat ze geen problemen ondervinden en zich op hun gemak en thuis voelen in Nederland. Het is dus lastig om in hun geval te achterhalen of het gemis van de familie daadwerkelijk een negatieve invloed op hun psychologische integratie heeft. Daarnaast is het lastig om in dit onderzoek zonder vergelijking van asielzoekerskinderen met ouders dit effect aan te kunnen tonen. Echter, ondanks dat de meeste jongens zich thuis voelen in Nederland en graag in Nederland willen blijven wonen, missen ze toch hun familie. De AMA's willen met hun familie contact blijven onderhouden via de telefoon of via vakanties naar Eritrea. Daarnaast zijn er een paar jongens die het moeilijk vinden om Nederland hun thuis te noemen zonder hun familie en zijn er een paar jongens die hun familie naar Nederland willen laten overkomen. Familie blijkt dus toch een grote rol te spelen om zich ergens thuis en

op je gemak te voelen. Het gemis is sterk en familie geeft een gevoel van vertrouwdheid wat volgens Duyvendak (2011) een belangrijke voorwaarde is voor een thuisgevoel. Aan de andere kant is de veiligheid van een land ook een belangrijke voorwaarde om zich ergens te vestigen. Voor de fase waar de jongens zich nu in bevinden, lijkt deze veiligheid het belang van het vertrouwde gevoel van de familie te overstijgen.

De tweede deelvraag gaat over het contact met Nederlanders waarbij uit de theorie is gebleken dat een *sense of belonging* met het immigratieland van belang is voor het welzijn van de migrant. Echter, voor het creëren van een *sense of belonging* en het tegengaan van acculturatiestress is het van belang dat een land inclusief is, culturele diversiteit waardeert en er weinig discriminatie plaatsvindt (Berry, 1997; Jasinskaja-Lahti et al., 2006; McCarthy & Marks, 2010). De AMA's ervaren tot op heden geen uitsluiting of discriminatie van de Nederlandse burgers. Ze vinden Nederlanders over het algemeen aardig en vriendelijk. Het lijkt dus dat de sfeer van het Nederlandse klimaat, en de woonomgeving van de AMA's, gunstig is voor de AMA's. Dit komt ook overeen met het feit dat de AMA's zich prettig voelen in Nederland. Echter, de AMA's hebben tot nu toe weinig contact met Nederlanders gehad, behalve de mensen werkzaam bij het COA en de mensen op straat. Maar dit laatste contact is vrij oppervlakkig. Het lijkt dus dat het niet de gevoelens van discriminatie zijn die contact en participatie met de samenleving tegen gaan (Berry et al., 2006). Echter, de taalbarrière blijkt hier een belangrijke hinderende factor voor te zijn. Daarnaast speelt het feit dat ze niet naar school gaan met Nederlandse klasgenootjes en dat ze vrij geïsoleerd buiten het dorp wonen ook een rol. Ondanks dat de jongens niet zoveel contact hebben met Nederlanders, willen ze wel graag contact met Nederlanders. De AMA's zijn zich ook bewust van de voordelen van contact met Nederlanders. Ze willen graag van de Nederlanders leren, zoals de taal en Nederlanders kunnen hen helpen met bijvoorbeeld school. Dit is dus een voorbeeld van het inzetten van sociaal kapitaal (Portes, 1998). Sociaal kapitaal kan namelijk worden gebruikt als hulpbron waarbij kennis en informatie kan worden vergaard, in dit geval bijvoorbeeld de Nederlandse taal. Daarnaast vermelden twee informanten dat als je tussen Nederlanders leeft, je de taal leert, je ook een echte Nederlander kunt voelen. Het lijkt dus dat sociale contacten met burgers van het immigratieland wel degelijk positief zijn voor het creëren van een *sense of belonging* met het immigratieland. Volgens De Vroome en zijn collega's (2014) komt dit onder andere doordat de migranten zich door dit contact vertrouwder voelen met hun nieuwe omgeving. En vertrouwdheid is een voorwaarde voor een veilig thuis gevoel (Duyvendak, 2011).

De laatste deelvraag gaat over de invloed van contact met de etnische groep. De AMA's hebben voornamelijk contact met hun etnische groep. Voor een sterke etnische groepsidentiteit werd in het theoretische kader allerlei theoretische modellen, zoals het *rejection-identification* model, *reactive ethnicity* en het *rejection-disidentification* model, aangekaart waarbij deze identiteit wordt versterkt door onder andere een gesloten klimaat en een negatieve houding van de burgers van het immigratieland ten opzichte van de migranten (Branscombe et al., 1999; Rumbaut, 2008; Jasinskaja-Lathi et al., 2009). Deze sterke groepsidentificatie en *sense of belonging* zou het welzijn van de migrant in dat geval verbeteren (Branscombe et al., 1999; Smith & Silva, 2011). Echter, deze verwachtingen lijken tot op heden niet het geval voor de AMA's te zijn. Het klopt wel dat de AMA's veel contact hebben met hun etnische groep, maar dit is niet te wijten aan een gevoel van uitsluiting door Nederlanders. De AMA's vinden Nederlanders namelijk vriendelijk en hebben niet het gevoel dat ze genegeerd worden. Daarnaast werd het *uncertainty-identity* model genoemd waarbij mensen die in een onzekere situatie verkeren naar hun etnische identiteit toetrekken aangezien dit hen een vertrouwd en veilig gevoel geeft. Het leek in eerste instantie een model te zijn die van toepassing zou kunnen zijn voor de AMA's. Deze verwachtingen zijn in het geval van de AMA's in dit onderzoek ook niet naar voren gekomen. Het voorgaande betekent echter niet dat de modellen niet van toepassing op de AMA's zouden kunnen zijn. Er zijn namelijk redenen om aan te nemen dat de AMA's sociaal wenselijk hebben geantwoord aangezien twee informanten wel negatieve ervaringen met Nederlanders hebben gehad. Daarnaast hadden de meeste jongens ook een

gesloten houding waardoor de kans bestaat dat ze informatie hebben achtergelaten. De redenen die de AMA's wel aangaven voor verbondenheid en het contact met andere leden van de etnische groep zijn wisselend. Voor de één maakt het niet uit met wie hij omgaat als ze maar dezelfde taal spreken, de ander vindt contact met Eritreeërs juist wel fijn en voelt zich zelfs thuis bij deze groep aangezien ze hetzelfde hebben meegemaakt. Een belangrijke factor voor contact met de etnische groep blijkt weer de taal te zijn en de aanwezigheid van een grote groep Eritreeërs op het AZC waardoor men automatisch naar elkaar toetrekt. Dit gegeven past naast de factoren voorkeur en derden van het contacttheorie, bij de factor mogelijkheden (Martinovic et al., 2009). De AMA's hebben bepaalde voorkeuren voor contact, zoals Eritreeërs of Nederlanders, maar daar moeten ook mogelijkheden voor zijn, zoals het spreken van dezelfde taal of simpelweg de aanwezigheid van deze mensen. Daarnaast is in dit onderzoek niet naar voren gekomen dat sociaal kapitaal en de vorming van hechte groepen negatieve effecten zouden kunnen hebben waardoor er blokkades ontstaan die contacten met mensen buiten deze groep tegengaan. Dit zou dus onder de factor derden kunnen worden geplaatst waarbij groepen of andere partijen contacten met specifieke personen of groepen afraden. Dit wordt echter ook niet tegengesproken, maar komt in de interviews niet naar voren. Er zijn daarentegen wel een aantal AMA's die de voordelen van contact met Eritreeërs als sociaal kapitaal opnoemen, namelijk dat ze met elkaar kunnen praten over wat ze hebben meegemaakt. Tevens waren er twee informanten die zeiden dat ze zich Eritrees voelen als ze met Eritreeërs omgaan. Het lijkt dus dat in hun geval het contact met deze groep van belang is voor hun welzijn en een *sense of belonging* met deze groep.

Samenvattend kan worden verondersteld dat sociale netwerken wel degelijk invloed hebben op de psychologische integratie van de AMA's, maar misschien niet zoals volgens de theorie werd verwacht. Vanuit de theorie bestond de verwachting dat de AMA's naar elkaar toetrekken en weinig contact hebben met Nederlanders, omdat ze het gevoel hebben dat ze worden gediscrimineerd en buitengesloten door Nederlanders. Dit effect lijkt in dit onderzoek niet naar voren te zijn gekomen. Echter, toch lijkt het alsof de AMA's gesegregeerd zijn aangezien ze weinig contact hebben met Nederlanders en voornamelijk met hun eigen groep omgaan. Deze acculturatiestrategie is echter niet de beste strategie voor het welzijn van de migrant (Berry et al., 2006). Integratie als acculturatiestrategie heeft de voorkeur aangezien het van belang is dat de migrant met de samenleving mee participeert, maar ook zijn of haar eigen identiteit kan behouden. Dat de AMA's gesegregeerd lijken te zijn, hoeft echter geen bewuste keuze te zijn. Hiervoor zijn beperkte mogelijkheden tot contact, wat één van de drie factoren van de contact theorie is, van belang (Martinovic et al., 2009). Wat de AMA's namelijk aangeven als reden dat ze weinig contact met Nederlanders hebben, is dat ze de taal niet goed spreken, ze niet met Nederlandse kinderen naar school gaan en ze geïsoleerd in een soort kamp aan de rand van het dorp wonen. Daarnaast hebben ze voornamelijk contact met Eritreeërs, omdat er een grote groep Eritreeërs op het AZC verblijven en ze een gezamenlijke taal delen wat het contact en onderlinge begrip vergemakkelijkt. Daarentegen willen de AMA's wel graag contact met Nederlanders zodat ze van hen kunnen leren. Sommige informanten geven zelfs aan dat als ze contact hebben met Nederlanders ze het gevoel hebben dat ze zich meer Nederlander zullen gaan voelen. Deze resultaten lijken overeen te komen met het assimilatiemodel van Gordon (1964) waarbij culturele en sociale integratie vooraf gaan aan psychologische integratie en dat psychologische integratie vaak als laatste stap in het integratieproces wordt gezien. Het overnemen van de taal is een vorm van culturele integratie en dit lijkt dus van belang te zijn voor het aangaan van contacten met Nederlanders. Sociale integratie is weer van belang voor de psychologische integratie, ofwel voor het hebben van een *sense of belonging* met het immigratieland. Culturele en sociale integratie zorgen namelijk voor vertrouwdheid met de burgers van het immigratieland en hun cultuur (De Vroome et al., 2014). Door een *sense of belonging* met het immigratieland zal de migrant uiteindelijk minder last van acculturatiestress hebben (Jasinskaja-Lathi, 2006; Beirens et al., 2007; Correa-Velez et al, 2010; McCarthy & Mark, 2010). Wat betreft de geschetste situatie van de AMA's zou deze situatie wel tot

acculturatiestress kunnen leiden aangezien Wernesjo (2010) stelt dat sociale isolatie en moeilijkheden met de taal tot stress kan leiden. Daarnaast kan volgens Phillimore (2011) ook stress ontstaan als migranten geen mogelijkheden hebben om voor de gewenste acculturatiestrategie te kunnen kiezen. Het is daarom ook opvallend dat de AMA's, ondanks dat ze nog geen contact hebben met Nederlanders en een beperkte *sense of belonging* met Nederland hebben, toch zeggen dat ze gelukkig zijn en geen problemen ondervinden. Het zou natuurlijk kunnen zijn dat ondanks dat de modellen over een gesloten klimaat, discriminatie en onzekerheid, die net zijn besproken bij de etnische groep en in dit geval niet lijken mee te spelen, de aanwezigheid van de etnische groep toch het vertrouwde en veilige gevoel geeft wat de AMA's nodig hebben om zich ergens op hun gemak of thuis te kunnen voelen, ook al komt dit contact niet bewust tot stand. Door dit netwerk zou het namelijk mogelijk kunnen zijn dat ze geen gevoelens van uitsluiting of vervreemding voelen. Het kan natuurlijk ook zijn dat de begeleiding vanuit het COA en de andere instanties die zich over hen ontfermen ervoor zorgen dat ze minder stress ervaren, omdat zij hen helpen met de problemen die ze tegen komen en voor een veilig gevoel zorgen. Daarnaast zitten de AMA's misschien nog te vroeg in het acculturatieproces om te kunnen spreken van acculturatiestress. Als laatst kan er worden afgevraagd of de AMA's wel helemaal open waren en of ze wel of niet sociaal wenselijk hebben geantwoord over hun welzijn en de ervaringen met Nederlanders. Verder onderzoek naar de factoren die de psychologische integratie helpen of verhinderen en eventueel een andere methode en setting om sociaal wenselijkheid te voorkomen, is hierbij dus van belang.

Al met al is het dus van belang voor de AMA's dat ze in de toekomst, als ze binnen een jaar op zichzelf gaan wonen, mogelijkheden blijven behouden, zoals het leren van de Nederlandse taal op school en meer mogelijkheden kunnen krijgen, zoals les of werk met Nederlandse mensen, om naast het contact met Eritreeërs ook contact met Nederlanders aan te gaan zodat ze sociaal kapitaal kunnen opbouwen. Dit sociaal kapitaal kan de AMA's verder helpen en eventuele gevoelens van uitsluiting, psychologische problemen en stress tegengaan aangezien sociale support als een belangrijke mediërende factor in het integratieproces wordt gezien (Goodman, 2004; Jasinskaja-Lathi, 2006; Beirens et al., 2007). Dit lijkt extra van belang aangezien de AMA's een toekomst voor zich zien in Nederland. Dit zou betekenen dat de AMA's ruimte hebben om voor integratie als acculturatiestrategie te kunnen kiezen en deze strategie en de vrijheid om voor een bepaalde strategie te kunnen kiezen, is het beste voor hun welzijn (Berry, 1997; Berry et al., 2006). Dit is voornamelijk van belang aangezien de AMA's een toekomst voor zich zien in Nederland. Voor het gemis van hun familie proberen ze op korte of lange termijn andere oplossingen te vinden zoals familiehereniging of het onderhouden van contact via de telefoon en regelmatige vakanties naar Eritrea. Het zou in een mondialiserende tijd als deze mogelijk moeten zijn om voor meerdere plaatsen en identiteiten tegelijk een *sense of belonging* te kunnen voelen waarbij het gevoel voor een nieuw thuis naast het gevoel van het oude thuis kan blijven bestaan (Duyvendak, 2011).

6.2. Beperkingen en aanbevelingen

Zoals gebruikelijk is er bij dit onderzoek ook sprake geweest van beperkingen die hier aangekaart zullen worden. Er is specifiek voor een kwalitatieve onderzoeksmethode en semi-gestructureerde interviews gekozen zodat er de mogelijkheid bestond om door te vragen en met het gesprek de diepte in te kunnen gaan om zo de beleefwereld van de AMA's te kunnen achterhalen. Echter, de AMA's blijken om meerdere redenen een moeilijk bereikbare doelgroep te zijn waardoor het lastig was om de diepere laag te bereiken. De meeste informanten waren vrij gesloten en gaven korte antwoorden waardoor de gesprekken meestal oppervlakkig bleven. Hierdoor ontstond de neiging om gesloten vragen te stellen, maar dit zijn vaak sturende vragen waardoor je veel informatie mist en men zich af kan vragen hoe betrouwbaar de informatie is. Daarnaast werd er gecommuniceerd met de tussenkomst van een tolk. Het

interview is ook een aantal keer in het Nederlands gehouden, maar doordat de Nederlandse taal van de informanten nog gebrekkig is, snapten ze de vragen niet zo goed en werden er vaak korte antwoorden gegeven. Zonder de tolk was de communicatie dus moeilijk of helemaal niet mogelijk geweest, maar de tussenkomst van een tolk heeft ook een aantal beperkingen. Het is lastig dat de interviewer niet weet wat de tolk en de informant tegen elkaar zeggen. Het zou kunnen zijn dat de tolk het gezegde niet letterlijk vertaald, maar zijn of haar eigen woorden gebruikt. In sommige interviews waren de tolk en de informant namelijk hele verhalen in het Tigrinya tegen elkaar aan spreken, maar uiteindelijk antwoordde de tolk in het Nederlands een kort antwoord naar de interviewer terug. Dit kan de informatie sturen en verkleuren. Daarnaast wordt het gesprek door de tussenkomst van een tolk onpersoonlijker. De onderzoeker en de informanten zijn als het ware tegen de telefoon, ofwel de tolk aan het praten. Dit komt het vertrouwen tussen de onderzoeker en de informant waarschijnlijk niet ten goede.

Naast de tussenkomst van de tolk gaf de setting waar het interview werd gegeven ook niet altijd het vertrouwen wat nodig was. Een paar informanten gaven namelijk achteraf weer dat ze het gevoel hadden dat het een formeel gesprek was, zoals Eferm. Hij zei aan het eind: 'Dit was een tweede verhoor.' Daarnaast vergeleek hij het met gesprekken van het NIDOS: 'Deze vragen heb ik alleen bij het NIDOS gehad.' Het NIDOS is een organisatie die als onafhankelijke voogdij instelling, de voogdijtaak voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen uitvoert. Isaias vergeleek het interview ook met een gesprek van het NIDOS. Ondanks de begeleidende introductie snapten ze dus niet zo goed wat de bedoeling van het gesprek was. Dit kwam waarschijnlijk ook omdat de afspraken voor de interviews door de begeleiders vaak ad hoc en ter plekke werden gemaakt waardoor het gesprek een beetje al een verrassing kwam en de informanten de begeleider misschien niet wilden afwijzen. Door deze vergelijkingen met het NIDOS kan er met recht worden afgevraagd in hoeverre de informanten dachten dat de interviewer een autoritair figuur was die bepaalde beslissingen over hen kon nemen? Volgens Kohli (2006) komt het regelmatig voor dat AMA's weinig vrijgeven over hun verleden en huidige omstandigheden en ze behoedzaam zijn over wat ze zeggen tegen autoritaire figuren. Dit geldt ook voor hun sociale werkers. Bij dit onderzoek was er bij 9 van de 11 interviews ook een begeleider van het COA aanwezig. Een reden die Kohli (2006) voor de gesloten houding van de AMA's geeft, is onder andere dat dit stilzwijgen een bepaalde autonomie en controle aan de AMA's geeft. Deze autonomie kan een beschermende werking voor de jongere hebben aangezien ze de nare ervaringen en eventuele pijnen proberen te verbergen. Daarnaast vertellen de AMA's voornamelijk een beknopte *thin story* in plaats van de werkelijke *thick story* van hun leven aan autoriteiten aangezien ze burgerschap proberen te verkrijgen. Deze *thin story* kan onder andere worden ingefluisterd door wat de familie van de AMA's hebben gezegd wat ze moeten vertellen tegen autoriteiten of kan afhankelijk zijn van de voorwaarden van landen om asiel te verkrijgen. Deze *thin story* wordt echter daarna ook vaak gebruikt bij de gesprekken bij de sociale werkers. Dit geldt voornamelijk als de sociale werkers worden geassocieerd met autoriteiten. Het gat tussen de *thin* en de *thick stories* wordt daarbij opgevuld met wantrouwen en stiltes, ofwel 'a *thick story wrapped in silence*' (Kohli 2006, p. 711). Onderzoekers nemen volgens Kohli (2006) dit wantrouwen en de stiltes ook bij de AMA's waar en ervaren dat de verhalen die AMA's vertellen vaak selectief zijn.

Daarnaast bestaat de kans dat deze *thin stories* van de AMA's uit sociaal wenselijke antwoorden richting de interviewer en de begeleider bestond. Zo valt er namelijk iets op aan het stukje van Isaias. Eerst antwoordt hij dat hij zich thuis voelt in Nederland. Maar als de tolk zonder inmenging van de interviewer weer naar de jongen reageert, antwoordt Isaias toch dat hij het moeilijk vindt om zich in Nederland thuis te voelen aangezien hij zijn familie mist. Het lijkt alsof Isaias eerst sociaal wenselijk wilde antwoorden, maar dat de tolk hier doorheen is geprikt. Het is dus de vraag of de andere informanten misschien ook iets achterhouden. Daarnaast heeft alleen Issac verteld dat hij ook weleens Nederlanders tegenkomt die hem negeren. Daarnaast kan bij Abel ook worden afgevraagd in hoeverre hij sociaal

wenselijk antwoordde aangezien hij ook een nare ervaring had meegemaakt met een groepje Nederlanders, maar hij deed bij het interview net alsof het niet erg was.

Andere beperkingen van dit onderzoek, ofwel de doelgroep, is onder andere dat er alleen maar AMA's uit Eritrea zijn geïnterviewd. Het is mogelijk dat AMA's uit andere landen en met een andere etnische en religieuze achtergrond andere antwoorden zouden hebben gegeven. Tevens zijn er alleen jongens geïnterviewd. De resultaten zouden anders kunnen zijn als er ook vrouwen werden geïnterviewd aangezien de interviewer een vrouw was en er de mogelijkheid bestaat dat meisjes meer open zouden zijn geweest ten opzichte van een vrouwelijke interviewer dan jongens. Een andere beperking is dat er alleen informanten woonachtig in Dronten zijn geïnterviewd. Dit is een vrij landelijke omgeving. Misschien hadden AMA's woonachtig in een grotere stad of de randstad andere ervaringen gehad. Als laatste is er nog de beperking dat de informanten nog maar een jaar in Nederland zijn en ze nog op het asielzoekerscentrum wonen. Dit betekent dat ze nog niet zo vaak in contact zijn geweest met de Nederlandse maatschappij en zich nog maar in de eerste fases van het acculturatieproces bevinden. Volgens De Vroome en zijn collega's (2014) speelt de duur van verblijf in het gastland een rol in hoeverre de migrant zich aanpast aan het land. Daarom volgt meteen een aanbeveling voor vervolgonderzoek. Het zou namelijk interessant zijn om te kijken hoe het de jongeren vergaat als ze op zichzelf gaan wonen. Meestal worden ze een eind van het asielzoekerscentrum vandaan geplaatst. Dit betekent dus dat ze geen steun meer krijgen van de begeleiders van het COA die ze op het AZC hadden en ze de contacten met andere asielzoekers verliezen. Het is van belang om te onderzoeken wat voor sociale netwerken en factoren in die situatie van belang zijn voor de psychologische integratie van AMA's. Een *sense of belonging* blijkt namelijk een belangrijk onderdeel van burgerschap te zijn en daarnaast blijken uitdagingen en condities in het immigratieland van groot belang te zijn voor het welzijn van de migrant (Wernesjo, 2011). Het zou tevens interessant kunnen zijn om de ervaringen van AMA's te vergelijken met asielzoekerskinderen die met hun ouders zijn gevlucht aangezien volgens onderzoek asielzoekerskinderen met ouders minder last zouden hebben van aanpassingsproblemen dan AMA's (Beirens et al., 2007). Er zou dan nauwkeuriger een verband kunnen worden vastgesteld wat voor invloed de aanwezigheid of het gemis van familie op een asielzoekerskind heeft.

Een andere aanbeveling betreft de methodische aanpak. Aangezien de jongeren vaak gesloten en selectief zijn in hun verhaal en meestal een *thin story* vertellen, is het van belang voor de onderzoeker om hun vertrouwen te winnen. Volgens Kohli (2006) zijn er sociale werkers die proberen om af te stappen van hun rol als begeleider of therapeut, maar proberen om oprecht een vriendschap met ze op te bouwen. Op deze manier hopen ze achter de *thick stories* van de jongeren te komen. Uiteindelijk wordt de band zo sterk dat de sociale werkers de jongeren niet slechts zien als vluchtelingen of asielzoekers, maar als echte mensen met een verhaal. In dit onderzoek was er nauwelijks ruimte om een vertrouwde band met de jongeren op te bouwen terwijl dit van belang is voor de openheid van de jongeren en er meer zichtbaar werd van de beleefwereld van deze jongens. Daarom zou antropologisch en participatief onderzoek, waarbij de onderzoeker zich voor een bepaalde tijd in het veld bevindt een grote meerwaarde hebben.

6.3. Conclusie

Concluderend, blijkt dus dat de AMA's zeggen dat ze het in Nederland fijn vinden om te wonen en dat veiligheid een belangrijke factor hiervoor is. Ze hebben echter nog niet veel contact met Nederlanders en het lijkt alsof een eventuele gesloten klimaat en ervaringen van discriminatie hier geen hinderende factor voor zijn. De AMA's zijn echter op dit moment beperkt in hun mogelijkheden om contact met Nederlanders aan te gaan, terwijl mogelijkheden volgens het contacttheorie van belang zijn voor het aangaan van contacten (Martinovic et al., 2009). Daarnaast ligt het onderzoek in lijn met het onderzoek

van De Vroome en zijn collega's (2014). Hij stelt dat de bekwaamheid van taal, contact met de burgers van het immigratieland en de duur van verblijf in het immigratie land van belang zijn voor de integratie van migranten. Deze drie factoren zijn ook van belang voor de AMA's in dit onderzoek aangezien ze er voor zorgen dat een migrant zich meer vertrouwd voelt met de cultuur en gebruiken van hun nieuwe omgeving. En vertrouwdheid blijkt een belangrijke factor voor een veilig thuisgevoel te zijn. Het lijkt dus dat sociale integratie wel degelijk van belang is voor de psychologische integratie (Gordon, 1964). Het is van belang dat de AMA's een *sense of belonging* met het immigratieland kunnen creëren aangezien dit de stress van de migrant kan voorkomen of verhelpen (Jasinskaja-Lathi, 2006; Beirens et al., 2007; Correa-Velez et al., 2010; McCarthy & Marks, 2010). Aangezien de AMA's nog niet zo lang in Nederland zijn en het lijkt alsof ze zich alleen op praktisch niveau Nederlander voelen, hebben ze wel de intentie om zich in Nederland te settelen, contact aan te gaan met Nederlanders en zien ze waarschijnlijk wel mogelijkheden om deze *sense of belonging* met Nederland te kunnen creëren. Dit komt overeen met het onderzoek van Kohli (2011) dat AMA's allereerst opzoek zijn naar veiligheid door middel van een legale status, daarna *belonging* en uiteindelijk succes in bijvoorbeeld werk of studie proberen te vinden. Misschien is deze intentie voorlopig al wel genoeg om acculturatiestress tegen te gaan. Echter, ze moeten nog zelfstandig de Nederlandse maatschappij gaan verkennen. Misschien ervaren ze dan wel discriminatie en een gesloten houding van Nederlanders. Daarnaast voelen ze waarschijnlijk nog geen gevoelens van uitsluiting en vervreemding, omdat ze nog voornamelijk met hun eigen etnische groep omgaan. Dit kan ook voor een *sense of belonging* zorgen en voor verminderende stress zorgen. Nader onderzoek blijkt dus van belang wat precies de succesfactoren voor of eventueel de remmers tegen een goede psychologische integratie zullen zijn.

7. Referenties

- Beirens, H., Hughes, N., Hek, R. & Spicer, N. (2007). Preventing social exclusion of refugee and asylum seeking children: Building new networks. *Social Policy and Society*, 6 (2), 219-229.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.
- Berry, J.W., Phinney, J.S., Sam, D.L. & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55 (3), 303-332.
- Bloemraad, I., Korteweg, A. & Yurdakul, G. (2008). Citizenship and immigration: Multiculturalism, assimilation and challenges to the nation state. *Annual Review of Sociology*, 34, 153-179.
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Branscombe, N.R, Schmitt, M.T. & Harvey, R.D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among african americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (1), 135-149.
- Correa-Velez, I., Gifford, S.M. & Barnett, A.G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and well-being among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science and Medicine*, 71, 1399-1408.
- De Vroome, T., Verkuyten, M. & Martinovic, B. (2014). Host national identification of immigrants in the Netherlands. *International Migration Review*, 48 (1), 1-27.
- Di Saint Pierre, F., Martinovic, B. & De Vroome, T. (2015). Return wishes of refugees in the Netherlands: The role of integration, host national identification and perceived discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies* (forthcoming).
- Duyvendak, J.W. (2011). *The politics of home: Belonging and nostalgia in Western Europe and the United States*. Hampshire: Palgrave Macmillian.
- Geschiere, P. (2009). *The perils of belonging : Autochthony, citizenship, and exclusion in Africa and Europe*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ghorashi, H. (2005). Agents of change or passive victims: The impact of welfare states (the case of the Netherlands) on refugees. *Journal of Refugee Studies*, (18) 2, 181-198.
- Gilgun, J.F. (2005). Qualitative research and family psychology. *Journal of Family Psychology*, 19 (1), 40-50.
- Grillo, R. (2003). Cultural essentialism and cultural anxiety. *Anthropological Theory*, 3, 157-173.

- Grillo, R. (2006). Immigration and national identity in Europe. In C. Grasseni (Ed.), *Antropologia ed Epistemologia per lo studio della contemporaneità* (pp. 100-120). Rimini: Guaraldi.
- Goodman, J.H. (2004). Coping with trauma and hardship among unaccompanied refugee youths from Sudan. *Qualitative Health Research*, 14 (9), 1177-1196.
- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American life*. London: University Press.
- Hogg, M.A. (2007). Uncertainty-identity theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 39, 69-126.
- Integratie en Naturalisatie Dienst. (2014). *Asylum trends 2014. Monthly report on asylum applications in The Netherlands and Europe. December 2014*. Geraadpleegd op <https://ind.nl/Documents/Asylum%20Trends%20201412.pdf>
- Jasinskaja-Lathi, I., Liebkind, K., Jaakkola, M. & Reuter, A. (2006). Perceived discrimination, social support networks, and psychological well-being among three immigrant groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37 (3), 293-311.
- Jasinskaja-Lathi, I., Liebkind, K. & Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology: An International Review*, 58 (1), 105-128.
- Kohli, R & Mather, R. (2003). Promoting psychosocial well-being in unaccompanied asylum seeking young people in the United Kingdom. *Child and Family Social Work*, 8, 201-212.
- Kohli, R.K.S. (2006). The sound of silence: Listening to what unaccompanied asylum-seeking children say and do not say. *British Journal of Social Work*, 36, 707-721.
- Kohli, R.K.S. (2011). Working to ensure safety, belonging and success for Unaccompanied Asylum-seeking Children. *Child Abuse Review*, 20, 311-323.
- Laban, K. (2011). Asielzoekers: ziek door trauma's van ver weg of juist van heel dichtbij? *Psychologie & Gezondheid*, 39 (3), 132-137.
- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lathi, I. (2000). Acculturation and psychological well-being among immigrant adolescents in Finland: A comparative study of adolescents from different cultural backgrounds. *Journal of Adolescent Research*, 15 (4), 446-469.
- Malkki, L. (1992). National geographic: The rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees. *Cultural Anthropology*, 7 (1), 24-44.

- Martinovic, B., van Tubergen, F. & Maas, I. (2009). Changes in immigrants' social integration during the stay in host country: the case of non-western immigrants in the Netherlands. *Social Science Research*, 38, 870-882.
- Martinovic, B. & Verkuyten, M. (2013). 'We were here first, so we determine the rules of the game': Autochtony and prejudice towards out-groups. *European Journal of Social Psychology*, 43, 637-647.
- McCarthy, C & Marks, D.F. (2010). Exploring the health and well-being of refugee and asylum seeking children. *Journal of Health Psychology*, 15 (4), 586-595.
- Phillimore, J. (2011). Refugees, acculturation strategies, stress and integration. *Journal of Social Policy*, 40 (3), 575-593.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Reviews*, 24, 1-24.
- Rumbaut, G. R. (2008). Reaping what you sow: Immigration, youth, and reactive ethnicity. *Applied Development Science*, 12 (2), 108-111.
- Schwartz, S. J., Unger, J. B., Zamboanga, B. L. & Szapocznik, J. (2010). Rethinking the concept of acculturation. Implications for theory and research. *American Psychologist*, 65 (4), 237-251.
- Sen, A. (2007). *Identity and violence*. Great Britain: Penguin Books.
- Smith, B.T. & Silva, L. (2011). Ethnic identity and personal well-being of people of color: A Meta-Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 58 (1), 42-60.
- Snauwaert, B., Soenens, B., Vanbeselaere, N. & Boen, F. (2003). When integration does not necessarily imply integration. Different conceptualizations of acculturation orientations lead to different classifications. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 34 (2), 231-239.
- Tajfel, H & Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. In S. Worchel & W. Austin (Ed.) *The Social Psychology of intergroup relations* (pp. 33-48). Pacific Grove: Brooks.
- Van Teeven, F. (2014). Kamerbrief over de stand van zaken ontwikkelingen asielinstroom vanuit Eritrea. *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/05/20/stand-van-zaken-ontwikkelingen-asielinstroom-vanuit-eritrea.html>
- Vertovec, S. (2008). 'Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30 (6), 1024-54.
- Vertovec, S. (2011). The cultural politics of nation and migration. *Annual Review of Anthropology*, (40), 241- 256.

Wernesjo, U. (2011). Unaccompanied asylum-seeking children: Whose perspective? *Childhood*, 19 (4), 495-507.

Williams, C.L. & Berry, J.W. (1991). Primary prevention of acculturative stress among refugees. Application of psychological theory and practice. *American Psychologist*, 46 (6), 632-641.

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*. 40 (3). 197-214.

8. Appendix

I Topic lijst semigestructureerd interview

Voorstellen en uitleg

Hallo, allereerst wil ik je bedanken dat je mee wilt werken aan mijn onderzoek. Ik ben Anneke Boer en ik ben bijna klaar met mijn studie, maar daarvoor moet ik eerst nog dit onderzoek uitvoeren. Dit onderzoek gaat er onder andere over wat jij van Nederland vindt, wat voor sociale contacten je hebt en of deze belangrijk voor je zijn om je prettig en gelukkig te voelen hier in Nederland. Bij sociale contacten kun je denken aan je vrienden die of ook vluchteling afkomstig uit je thuisland zijn, vrienden uit Nederland, maar ook familie die eventueel nog in je thuisland of in Nederland woont.

Het gesprek zal ongeveer een half uur duren en de gegevens worden anoniem verwerkt. Je naam zal veranderd worden in een andere naam, zodat niemand weet dat jij het hebt gezegd. Vind je het goed als het gesprek wordt opgenomen zodat ik het thuis rustig na kan luisteren?

Heb je nu al wat vragen over het interview? Als je de vragen niet begrijpt of het moeilijk vindt om over bepaalde onderwerpen te praten, dan kan je me dit altijd tussendoor vertellen.

Demografische en achtergrond gegevens

- Hoe oud ben je?
- In welk land ben je geboren? In welk land ben je opgegroeid?
- Ben je helemaal alleen naar Nederland gereisd?
 - Nee? Met wie dan? Misschien een broertje of neefje? Of iemand die ze onderweg tegenkwamen?
- Waarom ben je naar Nederland gereisd?
(misschien dat ze hier familie, neven o.i.d., hebben wonen)
- Ben je in je thuisland naar school geweest? Zo ja, wat voor opleiding heb je gedaan?
- Wat doe je in je dagelijks leven? School? Werk?

Religie

- Ben je religieus? Zo ja, welk geloof?
- Ga je hiervoor ook naar de kerk of moskee o.i.d.?
- Hoe belangrijk is dit geloof voor je in het dagelijks leven? En waarom?

Vragen over hun welzijn op dit moment

Nu zal ik vragen stellen over je welzijn. Hiermee bedoel ik of je tevreden bent met je leven en of je ook last hebt van problemen etc.

- *Levenstevredenheid.*
 - Kan je van jezelf zeggen dat je gelukkig bent?
 - Ja: waarom? waar ligt dit aan dit aan?
 - Nee: waarom niet? Hoe voel je je? Wat zou je graag anders willen zien?
 - Hoe ga je hier mee om?
 - Wat troost je als je verdrietig bent?
 - Zijn er dingen waar je afleiding in vindt?
- Wat voor problemen ervaar je in Nederland?
 - Hoe ga je met deze problemen om?

- Heb jij andere soorten problemen dan Nederlandse leeftijdsgenootjes? En wat zijn deze dan?
- Wat vindt je belangrijk in het leven?

Vragen over sense of belonging

Ik zal nu wat vragen stellen over of jij je thuis voelt hier in Nederland. Maar ik zal eerst iets vragen over Eritrea.

- Heb je heimwee? Mis je Eritrea?
 - Ja? Waarom? Wat doe je als je dan verdrietig bent? Zoek je afleiding? Zoek je steun bij anderen?
 - Nee? Waarom niet?
- Je bent nog niet zo lang in Nederland. Maar wat vind je van Nederland?
- Voel je je thuis (en veilig) in Nederland?
 - Ja? Wat draagt hier aan bij?
 - Nee? Zou je je in de toekomst wel in Nederland thuis kunnen voelen?
 - Wat is hiervoor van belang?
- Zijn Eritreeërs anders dan Nederlanders? En waarom?
- Aangezien je van een ver land komt, en je hier nog niet zo lang bent, vraag ik me af of je het gevoel hebt of je anders bent dan Nederlanders? En waarom?
- Je woont nu in Nederland en je komt uit Eritrea. Voel je je een Nederlander of een Eritreeër? Wat is je thuis?
- Waarom voel je je een Eritreeër en waarom een Nederlander? Wat denk je dat dit gevoel versterkt?

Vragen over sociale netwerken

Ik zal nu wat vragen stellen over wat voor sociale contacten je hebt. Ten eerste wil graag wat vragen over je familie. Ik snap dat dit moeilijk kan zijn, dus je hoeft niet te antwoorden.

- *Contact die ze missen, zoals ouders/familie*
 - Heb je nog familie wonen in Eritrea?
 - Mis je je familie/vrienden uit het thuisland?
 - Ja? Wat doe je als je je familie mist? Eventueel als de familie nog in het thuisland woont: heb je ook contact met je familie? Met wie, hoe en hoe vaak?
 - Als je contact met je familie hebt, wat voor gevoel krijg je dan? Veilig, thuis, blij?
 - Helpen zij jou bij met alle moeilijke dingen die je hier in Nederland tegenkomt?
 - Zou je je veiliger, meer thuis of blijer (meer op je gemak) voelen als je familie in Nederland is? Waarom?
 - Zou je leven in Nederland dan makkelijker zijn? En waarom?
- Wat voor vrienden heb je hier in Nederland? Zijn dit voornamelijk Eritreeërs die ook op het AZC wonen? Of ook vrienden uit andere landen?
- Heb je ook contact met Nederlanders?
- Met wie ga je vaker of het liefst om? Nederlanders of Eritreeërs? Waarom is dit?
- Zou je wel meer contact willen hebben met Nederlanders? Dus bijvoorbeeld naar school gaan met Nederlandse leeftijdsgenootjes.
- *Nederlandse context en contact met Nederlanders*
 - Wat vind je van Nederlanders?

- Vind je dat Nederlanders vriendelijk tegen je zijn?
 - Dus bijvoorbeeld: wat vind je van de houding van Nederlanders als je bijvoorbeeld op straat loopt of naar de winkel gaat o.i.d?
- Of het je het gevoel dat Nederlanders je anders behandelen? Of negeren?
- Met welke Nederlanders heb je contact? (bv mensen vanuit instanties, sociale werkers, vrijwilligers, vanuit kerken, of gewoon contact op straat)
 - Zo ja, met wie? Wanneer? En waar?
 - Wat vind je van dit contact? Leuk? Prettig?
 - Kunnen zij je helpen bij je problemen?
 - Zo nee, zou je graag contact willen hebben met Nederlanders? Waarom?
 - Zou je je dan meer Nederlander voelen?

Denk je dat dit contact je kan helpen bij de problemen die je hier in Nederland tegenkomt?

- *Contact met de eigen etnische groep*
 - Kenden jullie elkaar al in Eritrea?
 - Ja? Hoe kennen jullie elkaar? Familie/vrienden?
 - Nee? Waar hebben jullie elkaar ontmoet?
 - Hoe vaak en wanneer heb je contact met de groep?
 - Welke taal spreken jullie onderling?
 - Waar hebben jullie het vaak over?
 - Waarom ga je graag met deze groep om? Wat voor gevoel krijg je dan?
 - Helpen ze je als je problemen hebt of verdrietig bent? Of als je praktische hulp nodig hebt? Hoe doen ze dit?
 - Voel je je veilig, thuis en blij als je samen met de groep bent? En waarom?
 - Wat heb je met deze groep gemeen? Bv dezelfde religie? Normen en waarden? Interesses?
 - Ik hoorde dat er laatst een nieuwe groep met Eritreeërs op dit AZC is gekomen en dat jullie hen proberen te helpen. Doe jij dit ook? Wat doe jij dan? En waarom?

Toekomst vragen

Als laatst ben ik benieuwd naar je toekomstplannen.

- Hoe ziet je leven er over 10 jaar uit? Denk aan studie, werk etc.
- Heb je het gevoel dat je gelukkig kunt blijven/worden in Nederland en dat je hier al je dromen waar kunt maken?
 - Ja? Waarom?
 - Nee? Waarom niet? Wat houdt deze dromen tegen?
- Zou je graag in Nederland willen blijven wonen?
- Of zou je als je land weer veilig is, ooit weer terug willen keren naar Eritrea? En waarom?

Dit waren mijn vragen. Heb je zelf nog vragen? Of wil je me wat vertellen?

Nogmaals heel erg bedankt!